

Kapitola 6

Státy Visegrádské skupiny a Rakousko v české zahraniční politice

Michal Kořan

„Plaveme všichni ve stejném středoevropském hrnci... Všichni jsme kupa malých a nedůležitých zemí – a proto bychom měli podle možností spolupracovat, jak se to stalo částečně při budování evropské diplomacie. Sám nikdo z nás velké skoky nedokáže.“

ministr zahraničních věcí ČR, Karel Schwarzenberg

STÁTŮ VISEGRÁDSKÉ SKUPINY A RAKOUSKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Pokud v minulých letech stála česká středoevropská politika na okraji zájmu politických aktérů, rok 2010 – i díky obecně ještě slabšímu zájmu o zahraniční politiku – znamenal ještě další propad. Pouze zvýšená asertivita vlády Viktora Orbána vůči citlivým minulostním otázkám, která narušila pro ČR nedotknutelné hájemství vzniku Československa, podnítila české politiky k tu více tu méně patřičným reakcím. Stejně jako v roce 2009 byl ovšem politický nezáměr vyvažován aktivním a širokým zapojením nejvyšších exekutivních aktérů do středoevropských relací. K důležitému posunu došlo ve vnímání významu středoevropské dimenze české zahraniční politiky na úrovni vlády. Zatímco vláda Mirka Topolánka neodkazovala ve svém prohlášení na střední Evropu či sousedské vztahy vůbec (!), prohlášení vlády Jana Fischera se omezilo na vágní záměr „*pěstovat sousedské vztahy*“,¹ vláda Petra Nečase do svého prohlášení zahrнула silnou formulaci, že při prosazování svých priorit bude „*aktivně spolupracovat se všemi relevantními partnery, především zeměmi regionu střední Evropy*“.² Navíc v programovém prohlášení více než v minulosti rezonují obecné priority Visegrádské skupiny (energetická bezpečnost, Východní partnerství a podpora balkánských integračních snah). Ovšem očekávání, že plnohodnotná politická vláda, nastoupivší po úřednickém kabinetu J. Fischera, jasněji odpoví na strategické evropské, světové a bezpečnostní výzvy a tyto odpovědi přetaví i do své regionální politiky,

zůstala v průběhu roku 2010 nenaplněna, jakkoli si ve své středoevropské politice počinala Nečasova vláda velice aktivně. Tento faktor souvisí zejména s již dlouhodobým neuspokojivým domácím politickým kontextem, který přinejmenším již od podzimu 2010 paralyzuje celou vládnoucí koalici (viz kapitola 1).

VISEGRÁDSKÁ SPOLUPRÁCE V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: AGENDA A UDÁLOSTI

Rok 2010 ve visegrádské spolupráci potvrdil trend popsáný již v roce 2009, tj. posilování i rozšiřování konkrétní a prakticky cílené spolupráce, zejména v rámci EU. Jednoznačným posunem oproti minulým letům bylo posílení shody i provádění konkrétních kroků v oblasti energetiky a zlepšení schopnosti komunikovat o prioritách V4 (Východní partnerství a západní Balkán) s vlivnými členy EU (zejm. Německo a aktuální předsednické země) a s Evropskou komisí (rovněž díky osobě komisaře pro rozšíření, Štefana Füleho). Zejména aktivnější přístup Německa k V4 může být do budoucna významným faktorem. Pozitivnější přijímání V4 ze strany EU a dalších partnerů lze dát do souvislosti s prozatím nejnovějším dílkem do mozaiky současného působení Visegrádské skupiny: od roku 2010 se nejvyšší exekutivní představitelé V4 začali jednoznačněji hlásit ke sdílené zodpovědnosti za osud evropské budoucnosti. Oproti předchozím letům, kdy dlouho převládal „post-integrační“ koncept visegrádské spolupráce, na jehož základě se visegrádské země vymezovaly vůči EU a svou roli v Evropě definovaly více či méně negativně, byl z mnoha prohlášení v roce 2010 patrný principiální obrat k pozitivnímu konceptu, tj. k Visegrádu jako jednomu z energizujících hlasů celé evropské integrace. Tento obrat byl nezbytný pro získání důvěry i prostoru pro působení na evropské úrovni a právě poslední rok ukázal, že toto pojetí plodí úspěchy.³ Pochopitelně, některá citelná omezení visegrádské spolupráce přetrvávají a budou zohledněna v závěru tohoto oddílu.

Visegrádská skupina a energetika

Maďarské předsednictví pokračovalo v trendu „specializace“ vrcholných summitů, popsaném v předchozím vydání. Na summitu předsedů vlád v Budapešti na konci února 2010 bylo hlavním tématem propojení energetické infrastruktury visegrádských zemí a západního Balkánu, v čemž se protnul český a polský dlouhodobý zájem o energetickou bezpečnost a maďarský zájem o země Balkánu. Proto se summitu zúčastnili rovněž zástupci Bulharska, Chorvatska, Srbska a Rumunska. V rámci summitu došlo i k setkání se zvláštním vyslancem USA pro energetiku Eurasie Richardem Morningstarem. Důležitým tématem setkání byla plánovaná výstavba plynovodu Nabucco, jíž Maďarsko během svého předsednictví V4 silně tematizovalo. Záměrem premiérů visegrádských zemí bylo mj. vyslat signál směrem k EU, že region má na projektu Nabucco velký zájem a je připraven hledat konkrétní cesty a nástroje jeho realizace. Je přitom ovšem zároveň zřejmé, že bez politické a finanční podpory ze strany EU projekt Nabucco ztroskotá. Kromě snížení vnější závislosti se předsedové vlád zaměřili i na vnitřní připravenost čelit případným krizím, zejména se shodli na nutnosti

propojit infrastrukturu v rámci visegrádského regionu a na nutnosti zvětšení kapacit pro skladování plynu.⁴ Výsledkem summitu byla ambiciózně znějící deklarace,⁵ jejíž význam dále zvyšuje skutečnost, že se pod ní podepsaly balkánské státy a – s výhradou k závazku vůči jaderné energii – rovněž Rakousko. Kromě stability zdrojů a transportu energií bylo za jednu z hlavních priorit považováno snížení překážek volnému pohybu energií v rámci regionu, chybějící severo-jihní propojení a zvýšení vzájemné solidarity při zvládání případných krizí.⁶ Nebývalý – a v důsledku efektivní – důraz na energetickou bezpečnost by nebyl myslitelný, pokud by nedošlo k posunu ve vnímání této problematiky zejména na straně Maďarska. Energeticko-bezpečnostní summit lze přitom považovat za skutečně přelomový,⁷ navíc v návaznosti na něj došlo k aktivizaci visegrádské *Pracovní skupiny na vysoké úrovni k energetické bezpečnosti*. Skupina přispěla k přípravě únorového summitu a dále se pravidelně scházela, a to i před relevantními radami v Bruselu, aby se soustředila na konkrétní, technické a praktické otázky spjaté s energetickou politikou. Aktivizace energetické tematiky v rámci visegrádské spolupráce vyústila i v konkrétní – a bezprecedentní – kroky směrem k EK, včetně předsedy EK J. Barrosa. V září 2010 se ministři hospodářství V4 obrátili společným dopisem (prvním svého druhu) na komisaře pro energetiku Günthera Oettingera s požadavkem, aby EK v rámci chystané studie mapující dovoz ropy do Evropské unie zhodnotila i možnost úplného zastavení dodávek ropovodem Družba z Ruska. V4 dále požadovala, aby se EK zaměřila i na rozšíření infrastruktury propojující region V4 se starými členskými zeměmi unie a napojení na jejich ropné terminály, stejně jako na možnosti reverzního toku ropovodu Družba.⁸ Společný zájem zemí V4 na zajištění energetické bezpečnosti a její význam jako jedné z hlavních priorit polského předsednictví Rady EU také zdůraznil Václav Klaus po jednáních na summitu prezidentů visegrádských zemí, který proběhl 5.–6. listopadu v Karlových Varech.⁹

*Visegrádská skupina a východní Evropa*¹⁰

Bližící se maďarské a polské předsednictví Radě EU (leden–červen, resp. červenec–prosinec 2011) přispěla k dalšímu zvýšení významu projektu Východního partnerství v agendě Visegrádské skupiny. Na druhé straně právě v této souvislosti začíná iniciativu ve vztahu k východní politice nejen na půdě Visegrádské skupiny, ale i EU výrazněji přebírat opět Polsko, pro které je východní Evropa dlouhodobou prioritou (a to až do té míry, že konání plánovaného – po Praze v roce 2009 druhého – summitu Východního partnerství bylo odloženo z původně plánovaného maďarského předsednictví až do období předsednictví polského).

V březnu proběhl ambiciózní summit ministrů zahraničních věcí zemí V4 k projektu Východního partnerství a následně konference za účasti představitelů Evropské komise, tří pobaltských republik, Španělska, Belgie, Švédska a zemí zapojených do Východního partnerství. Ze společného prohlášení ministrů zahraničních věcí zemí V4 vyplývají jako základní priority spolupráce v oblasti energetické bezpečnosti, energetické a dopravní infrastruktury a rovněž v oblasti liberalizace vízového režimu (na základě individuálního pokroku jednotlivých partnerských zemí). Rovněž byla dohodnuta podpora iniciativy na vytvoření Skupiny přátel Východního partnerství.¹¹

Prizvání Španělska jako předsednické země Rady EU, Belgie jako nadcházející předsednické země a komisaře pro rozšíření a evropskou politiku sousedství mělo ukázat zájem zemí V4 a závazek ze strany předsednických zemí a Komise zachovat pozici Východního partnerství v agendě EU.¹² Tomu odpovídaly i závěry summitu ministrů zahraničí zemí V4 (20. 7. 2010, Budapešť).¹³

Východní rozměr visegrádské spolupráce je často pojímán ve vztahu k energetické bezpečnosti, celkově se nicméně v tomto ohledu spíše projevuje prioritní zaměření na rozvoj energetického dialogu se zeměmi západního Balkánu. To naznačilo i složení výše zmíněného únorového summitu V4 věnovaného energetické bezpečnosti, kde země Východního partnerství nebyly zastoupeny.¹⁴ Pro posílení energetické bezpečnosti jsou prioritními projekty zemí V4 kromě dílčích bilaterálních propojení, především plynovody Nabucco, Nord Stream, popř. South Stream. Pro spolupráci se zeměmi Východního partnerství v této oblasti ovšem důraz na jmenované projekty může znamenat komplikace především pro vztahy s Ukrajinou. Naopak výrazněji by na pozornosti mohl získat Ázerbájdžán jako předpokládaný dodavatel plynu přes Nabucco.

Třemi tematickými workshopy pokračoval projekt „Sdílení zkušeností visegrádské spolupráce v zemích západního Balkánu a Východního partnerství“ zahájený v roce 2009. Vzhledem k tomu, že projekt se zaměřuje především na posílení regionální spolupráce, jsou cílovou skupinou v rámci Východního partnerství především země GUAM.¹⁵ V Gruzii (10.–12. 3. 2010) a Moldavsku (24.–26. 6. 2010) se konaly workshopy zaměřené na ekonomickou spolupráci (Tbilisi), resp. přeshraniční spolupráci (Kišíněv). Třetí workshop k roli občanskospolečenských organizací v regionální spolupráci byl 17.–19. 11. 2010 v Sarajevu.¹⁶ Grantový program „Visegrad+“ Visegrádského fondu byl v roce 2010 zaměřen na Gruzii.¹⁷ V dubnu byl L. Veselý z velvyslanectví ČR v Kyjevě jmenován představitelem Mezinárodního Visegrádského fondu pro Ukrajinu.¹⁸

Visegrádská spolupráce a oblast Balkánu

Geografické zaměření na balkánský region patří ke stálícím V4. Hlavní pozornost je pochopitelně směřována na podporu evropských integračních ambicí a transformaci zemí západního Balkánu. Země V4 v posledních letech věnují zvýšené úsilí tomu, aby svou zvyšující se váhu v EU přetavili ve zvýšení zájmu „starých“ členských zemí EU a Evropské komise o proces jihovýchodního rozšiřování EU. Kromě toho má jihovýchod Evropy pro V4 význam i s ohledem na energetickou bezpečnost. Slovenské předsednictví uspořádalo v říjnu 2010 setkání ministrů zahraničních věcí V4 a zemí západního Balkánu, jehož se zúčastnil i komisař pro rozšíření Š. Füle, které reflektovalo obě zmíněné dimenze. Šlo již o druhé setkání ministrů zahraničních věcí, zasvěcené specificky problematice západního Balkánu (první proběhlo v říjnu 2009). Jedním z konkrétních projektů vůči zemím západního Balkánu bylo založení slovenského informačního centra pro předávání zkušeností zemím západního Balkánu. V obecné rovině V4 zejména usiluje o to, aby nedošlo k přílišným prodlevám v procesu integrace balkánských zemí do EU, jež by působily negativně na dotčené země. V prohlášení přijatém v Bratislavě se Maďarsko a Polsko zavázaly, že budou v rámci

svých předsednictví EU prosazovat balkánské rozšíření EU. Konkrétně pak jde o podporu rychlého ukončení přístupových rozhovorů s Chorvatskem, zahájení přístupových rozhovorů s Makedonií či umožnění vízové liberalizace pro Bosnu a Hercegovinu, Albánii a Srbsko.

Slovenské předsednictví V4

V polovině roku převzalo od Maďarska své předsednictví Slovensko, které vytyčilo čtyři hlavní priority, jež Česká republika jednoznačně podporuje. Kromě energetické bezpečnosti a snahy snižovat závislost zemí regionu na ruských strategických surovinách, je to úsilí o obnovu ekonomického růstu, o stabilitu veřejných financí, tvorbu nových pracovních míst, např. i zvyšováním důvěryhodnosti celého regionu. V4 by měla hrát roli i při vytváření nové strategie a budoucnosti EU s důrazem na ekonomickou výkonnost. Slovenské předsednictví také přirozeně podporuje společné zájmy směrem na východ a na Balkán. Na premiérském summitu 20. července v Budapešti, kde došlo k oficiálnímu předání předsednictví, se ministerští předsedové dohodli na zintenzivnění spolupráce v rámci EU, např. na pravidelném setkávání před summitu EU a evropskými radami. Právě zintenzivnění spolupráce v rámci EU je další slovenskou prioritou. Dle premiéra P. Nečase by pro ČR mohl takový mechanismus být zajímavý, je ovšem potřeba zajistit předjednání agendy na odborných úrovních před vlastním jednáním.¹⁹ Dle dostupných informací se mechanismus konzultací (ať už osobní či prostřednictvím telekonferencí) před významnými schůzkami v rámci EU opravdu stabilizoval a stal se pravidlem a to na nejrůznějších úrovních (premiér, ministr zahraničních věcí či jiní zástupci ministerstva zahraničních věcí) v závislosti na úrovni konkrétní evropské schůzky.²⁰ Zintenzivnění spolupráce v rámci EU vyústilo v roce 2010 v realizaci několika významných společných aktivit vůči EK, z nichž některé jsou zmíněny i v této kapitole.

Na počátku listopadu proběhl v Karlových Varech dvoudenní summit prezidentů V4 (naposledy proběhl visegrádský summit prezidentů v ČR v roce 2006 v Lánech). Summit se uskutečnil ve značně obměněné podobě, neboť po tragické smrti polského prezidenta Lecha Kaczyńskiego Polsko reprezentoval nový prezident Bronislaw Komorowski, poprvé se summitu zúčastnil i nový maďarský prezident Pál Schmitt. Dle českého prezidenta Klause tak šlo o přelomový summit, neboť předchozí jednání již dle jeho slov byla „rutinní záležitostí“. Na vlastních jednáních se prezidenti shodli zejména na budoucí zesílené spolupráci v oblasti řešení romské problematiky a energetické společnosti, čímž tedy tento vrcholný politický summit potvrdil nově nalezenou prioritu V4 let 2009 a 2010. Zároveň se prezidenti shodli na visegrádské podpoře priorit maďarského i polského předsednictví Rady EU v roce 2011.²¹

Formáty „Visegrád plus“

Pravidelně se zde zabýváme formátem rozšířené spolupráce V4, kdy na svá jednání skupina přizve třetí státy. Konkrétní formáty mají proměnlivou strukturu, např. v období vstupu do EU byla hodně aktivizována komunikace V4 + Benelux, často se hovoří o potenciálu spolupráce V4 + Severská rada či V4 + pobaltské státy. Stále jasněji se však ukazuje, že formáty V4+ mají své opodstatnění pouze v případě konkrétního

obsahu spolupráce, a proto se zdá, že se upouští od snahy za každou cenu kultivovat určitý V4+ formát a naopak je upřednostňována *ad hoc* spolupráce. Přesto rozsah spolupráce V4+ nadále narůstá. V roce 2010 došlo k velice efektivní spolupráci na platformě V4 + Bulharsko a Rumunsko, s ohledem na regionální priority V4 nadále zůstává atraktivní formát V4 + země západního Balkánu a Východního partnerství. Slibně se rozvíjí spolupráce V4 + Japonsko, která si již buduje svou tradici od roku 2007, kdy bylo rozhodnuto o pravidelném obročním setkávání ministrů zahraničních věcí, doplněném každoročním setkáním státních tajemníků a *ad hoc* setkáními politických ředitelů (v roce 2010 k němu došlo na počátku února).²² Kontakty s Japonskem mají i své konkrétní zaměření na hospodářství, životní prostředí, rozvojovou spolupráci či podporu turismu. Na úrovni politických ředitelů proběhlo setkání V4 + Izrael (říjen 2009). Větší význam pro V4 však má posílený zájem Německa o V4 a rovněž i v poslední době nevídaný zájem USA. USA navštívila v prosinci 2010 delegace politických ředitelů ministerstev zahraničních věcí visegrádských zemí. Přirozeným hlavním tématem byla otázka transatlantických vztahů a zejména střední Evropy po změnách v americké administrativě, včetně témat energetické bezpečnosti, východní a balkánské politiky EU a citlivé vztahy s Ruskem.²³ Problémem však v této dimenzi může být obecně otažajitější nálada současného politického vedení české zahraniční politiky vůči administrativě Baracka Obamy.

Ostatní oblasti spolupráce

V březnu 2010 byl otevřen první společný konzulát zemí V4, což znamenalo vpravdě historický průlom. Společné zastoupení v Kapském Městě bylo iniciativou ČR a bylo koncipováno jako pilotní projekt. Česká republika nabídla původně český generální konzulát visegrádským partnerům. Vitalitu projektu dokazuje jak funkčnost konceptu, tak jeho postupné rozšiřování. Visegrádský dům v Kapském městě byl původně koncipován zejména pro oblast konzulární spolupráce, ale společné akce se postupně rozšířily nad rámec a zahrnují společenské, kulturní akce či společné prezentace turismu. Na základě pozitivních zkušeností byla podepsána dohoda o prodloužení spolupráce v rámci jihoafrického visegrádského domu, ale hlavně byly zintenzivněny diskuse o dalších podobných projektech. Na neformálním setkání ministrů zahraničních věcí v září se ministři dohodli na dalším postupu v této oblasti, do konce roku si měly jednotlivé země předat informace o svých požadavcích a nabídkách stran sdílení konzulárních služeb.

V rámci komunikace mezi stálými zástupiteli v Bruselu byla tematizována otázka zastoupení visegrádských zemí v rodící se Evropské službě pro vnější činnost (ESVA). V4 se dlouhodobě snažila společně upozorňovat na nutnost rovnoměrného zastoupení, na veřejnost pronikly i informace, že se visegrádské země z vlastní vůle vůbec nemusely podílet na tvorbě rodícího se diplomatického sboru, pokud by nebyl garantován spravedlivý podíl, neboť případné nedostatečné zastoupení v ESVA by mohlo vést ke ztrátě zájmu o zahraniční politiku EU a mohlo by vést k rozšíření propasti mezi politikou EU a národními politikami. Natolik rezolutní a nátlakový postoj sice dementovala např. česká stálá zástupkyně v Bruselu. V každém případě se visegrádské úsilí o rovnoměrné zastoupení setkal s podporou zemí jako např. Bulharsko, Rumunsko, Kypr,

Řecko, Malta, Portugalsko, Rakousko a pobaltské státy.²⁴ Navzdory společnému postupu nadále zeje značná propast mezi mírou diplomatického zastoupení tzv. starých a nových členských zemí v ESVA. Přesto by spolupráce v zájmu adekvátní reprezentace diplomatů ze střední Evropy mohla být impulzem pro zlepšení nedostatečně sladěné politiky vzájemné podpory a koordinace kandidatur na umístování sídel mezinárodních institucí či obsazování mezinárodních funkcí lidmi z V4.²⁵

Tradičně bohatou oblastí spolupráce s rozvinutou strukturou setkání a pracovních skupin na nejrůznějších úrovních je spolupráce v záležitostech vnitra a justice. Regionální spolupráce v těchto oblastech probíhá v rámci více formátů než V4, zejména v tzv. Salcburském fóru. Oblast vnitra je typická svým zaměřením na praktické, všednodenní otázky, jako např. extremismus či ochrana hranic. I v oblasti vnitra a justice byla v roce 2010 patrná snaha intenzifikovat spolupráce na úrovni EU. Na konci března 2010 proběhlo setkání ministrů spravedlnosti, jedním z témat bylo sdílení zkušeností z institutu domácího vězení.

Pravidlem se stalo i setkávání ministrů kultury, z jejich setkání vyplynul zájem vytvořit společnou visegrádkou strategii s cílem ovlivnit jednání o příští finanční perspektivě EU (2014–2020) tak, aby byl větší prostor věnován kulturním záležitostem. V rámci kultury pokračovaly konzultace a spolupráce v oblasti rozvoje turistiky, v dubnu se v Kutné Hoře konalo setkání odborníků na cestovní ruch, kteří se zabývali otázkou turistického ruchu v historických městech i podpory cestovního ruchu obecně. V květnu byla v Praze podepsána smlouva o spolupráci mezi Mezinárodním visegrádkým fondem (IVF) a Středoevropskou univerzitou v Budapešti, kdy se IVF zavázal poskytovat stipendia historikům na studium archivu Open Society, který budapeštská univerzita spravuje a který patří mezi největší archivy pro zkoumání dějin střední Evropy.²⁶ Velkým zájmem maďarského předsednictví bylo posílení spolupráce v oblasti turistického ruchu jak turistického marketingu, tak turistiky jako formy hospodářské a veřejné diplomacie. V roce 2010 bylo rozhodnuto o zacílení společných aktivit na Čínu, Japonsko, USA a asijskou část Ruské federace. Byly podniknuty prvotní kroky ke koordinaci aktivit v Brazílii a Indii.²⁷

Spolupráci v oblasti obrany je možné zhruba dělit na politickou a vojenskou úroveň. V politické oblasti se státy V4 v minulosti soustředily zejména na podporu politiky otevřených dveří NATO vůči východním a jihovýchodním zemím (zejména však Ukrajině a Gruzii). Tento náboj je v posledních zhruba dvou letech omezen, přesto však došlo k velkému setkání na úrovni ministrů obrany v říjnu 2009, kam byli pozváni ministři obrany Ukrajiny, Makedonie, Srbska, Černé Hory a Bosny a Hercegoviny. Předtím v září proběhlo setkání na úrovni politických ředitelů, kdy byly nastíněny základní společné priority, jež pak byly dále probrány a posvěceny na zmíněném říjnovém setkání ministrů obrany. Zde byl odsouhlasen vznik pracovní skupiny ke konceptu nového strategického konceptu NATO, která fungovala na úrovni zastoupení visegrádkých zemí při NATO v Bruselu. V kontextu roku 2010 byla právě spolupráce a komunikace s cílem ovlivnit nový strategický koncept NATO velmi významná. Podstatné sjednocení názorů a postupu v oblasti strategického konceptu je určitě pokrok oproti situaci z předchozích let, kdy národní priority byly vcelku nesourodé a je možno zpětně říci, že zájem zemí střední Evropy byl v novém konceptu uspokojen.

Koordinovaná akce Visegrádké skupiny na tom měla bezesporu významný podíl.²⁸ V oblasti vojenské spolupráce je asi nejvýznamnějším projektem vytvoření visegrádké Battle Group, o níž je v této knize tradičně pojednáváno. V červenci 2010 se nad tímto tématem sešli náčelníci štábů, kteří projednali studii proveditelnosti a výsledky svého jednání delegovali na setkání ministrů obrany plánované za slovenského předsednictví V4. Nadále zůstává v platnosti plánovaný termín roku 2015 a rok 2010 naznačil, že uskutečnění projektu bojové skupiny je reálnější, než se zdálo v minulých letech předpokládat. Ještě na konci roku 2009 se národní ředitelé pro vyzbrojování sešli a odsouhlasili vznik několika pracovních skupin, zabývajících se konkrétními projekty možné spolupráce v oblasti vyzbrojování (chemická-biologická-radiologická-jaderná pracovní skupina, skupina „Voják 21. století“, skupina pro protivzdušnou obranu, skupina pro strategický vzdušný most). Tyto skupiny se postupně začaly scházet v roce 2010. Nadto bylo v září 2010 podepsáno memorandum mezi veliteli vzdušných sil V4, které identifikovalo oblasti budoucí spolupráce a došlo i k dohodě o pravidelném setkávání na této úrovni. Vytyčené oblasti jsou čtyři, mezi nimi výcvik, spolupráce při přelétávání hranic jednotlivých vzdušných prostorů, v řízení letového prostoru a při logistice.²⁹ V případě úspěchu této spolupráce by šlo o zajímavý posun v oblasti armádní spolupráce, po níž odborníci již dlouho volají, která však narážela na tradiční neochotu. Tato neochota vychází z protekcionismu, chránícího domácí zbrojařské firmy. V odborné rovině je již delší dobu zřejmé, že protekcionismus paradoxně spíše povede k likvidaci domácích zbrojařských firem. Malý domácí trh nedokáže zajistit dostatečně velké zakázky, jež by z ekonomického hlediska zabezpečily nákladný vývoj, nezbytný pro konkurenceschopnost výrobků.³⁰ Minulé zkušenosti tedy nabádají k opatrnosti, i v minulosti existovalo více návrhů na společné projekty ve vyzbrojování, stejně jako pracovní skupiny, které se touto otázkou zabývaly. Protože se nezbytnost hlubší spolupráce ukazuje ve stále větší míře, je přesto možné očekávat, že zvýšená visegrádká aktivita na tomto poli v roce 2010 může přinést své ovoce. Platí však, že prozatím jsou reálnější konkrétní projekty bilaterální (ČR a Slovensko či Polsko) než projekty celovisegrádké.

Země V4 jsou obvykle vnímány jako názorově rozdělené ohledně zemědělské politiky, kdy je zejména Polsko, díky vysokému podílu zemědělství v ekonomice, tlačeno k odlišným pozicím vůči společné zemědělské politice. Z toho hlediska bylo zajímavé prohlášení ministrů zemědělství V4, Bulharska a Rumunska, kde se určité zájmy vůči politice, do níž plyne až polovina celkového evropského rozpočty, přece jen shodují. Společná deklarace zmíněných států požaduje, aby došlo ke zjednodušení, větší spravedlnosti, rovnocennosti při rozdělování dotací a udržitelnosti společné zemědělské politiky. Dále deklarace volá po zrušení možností původních zemí bez omezení dotovat své národní farmáře. Tato deklarace byla vydána krátce před tím, než měla EK předložit svůj návrh budoucí politiky zemědělské politiky, jejíž konečnou podobu má schválit až Evropský parlament v roce 2011. Toto téma není zdaleka nové, nerovnocennost tzv. starých a nových členských států při rozdělování dotací byla již tématem českého předsednictví v Radě Evropy, kdy neformální rada ministrů na svém setkání v Brně v červnu 2009 přiznala až šestinásobné rozdíly v dotacích na hektar zemědělské půdy. Tehdy se také EK zavázala předložit v roce 2011 novou podobu zejména sys-

tému přímých plateb. I tento závazek znamenal určitý průlom a společné prohlášení z listopadu 2010 tedy bylo logickým důsledkem dlouhodobého tlaku dotčených zemí. Stejně jako v případě energetické politiky se V4 obracela se společným postupem přímo na EK, a to nejen v tomto případě, ale např. i v případě setkání rady pro zemědělství a rybolov a ve zcela konkrétních oblastech (např. vyjednávání volného obchodu mezi EU a Ukrajinou) vyzvala EK k zahrnutí svých požadavků. Ve všech těchto případech šlo o bezprecedentní společný postup zemí V4 vůči EK. Kromě toho se v oblasti zemědělství konzultace zabývaly situací na trhu s mlékem, zneužívání výrobců ze strany velkých obchodních řetězců.³¹ I v oblasti zemědělství tedy visegrádská spolupráce zaznamenala za poslední období pozitivní a hlavně prakticky užitečný vývoj.

Na stejné platformě, tj. V4 + Bulharsko a Rumunsko, probíhalo již od roku 2008 na úrovni pracovní skupiny jednání mezi ministerstvy zodpovědnými za územní plánování, konkrétně šlo o problematiku tzv. regionálních rozvojových pólů a rozvojových os. V březnu 2010 byla na základě celkem sedmi setkání této pracovní skupiny přijata rezoluce ministrů V4+2, která má sloužit jako základ pro inovaci národních plánů územního plánování stejně jako pro celkový regionální rozvoj a může být užita i jako podklad pro jednání v rámci EU. Ministři rozhodli, že spolupráce bude pokračovat i nadále, neboť výsledky pracovních skupin naznačily další potřeby koordinovaného postupu zejména při odstraňování překážek při územním plánování. Stejně tak je možné, že spolupráce ve formátu V4+2 bude rozšířena o další sousední země.³² Tyto konkrétní výsledky spolupráce v oblasti územního plánování přispívají k větší kohezi V4 i širšího regionu a znamenají značný posun ve vnitřní spolupráci V4.

Rovněž v oblasti kohezní politiky byla V4 schopna vytvořit společnou pozici a tu následně komunikovat směrem k EK. Tato shoda se začala rýsovat až v průběhu roku 2010, kdy se česká pozice více přiblížila „prokohezním“ visegrádským zemím. Česká republika původně spíše očekávala, že vzhledem k ekonomickému vývoji opustí skupinu zemí, pro něž jsou vysoké výdaje na kohezní politiku bezprostředně výhodné, a proto se stavěla spíše za podporu větších investic do vzdělání a inovací. Ekonomická realita však český postoj vrátila zpět ke „kohezním“ zemím, a proto se ČR mohla připojit k visegrádské snaze ochránit politiku soudržnosti EU v její současné podobě (a zachovat Evropský sociální fond jako součást evropské kohezní politiky).

V oblasti sociálních věcí představilo maďarské předsednictví ambiciózní program vytvoření středoevropské romské strategie, zaměřené na sdílení zkušeností, především ve věcech romské inkluze a sociální integrace. Stejně jako v energetické problematice byla zřízena (v září 2009) *Pracovní skupina na vysoké úrovni* pro romskou otázku. Do konce maďarského předsednictví však tato otázka nezaznamenala zásadnější posun a celá agenda byla přesunuta až na slovenské předsednictví, které se s ní výrazněji začalo zabývat až ve své druhé polovině.³³ Toto téma ovšem zaznělo např. na visegrádské setkání předsedů parlamentů visegrádských zemí, jež se konalo na počátku října na Slovensku.

*Shrnutí*³⁴

Před pěti lety Visegrádská skupina (V4) slavila své patnáctiny v rozpačité atmosféře nedůvěřivého rozhlížení se po samém důvodu své existence. Smysl V4 se zdál být

zpochybněn vstupem České republiky, Maďarska, Polska a Slovenska do Evropské unie. Na práh třetí dekády Visegrád vstupuje jako sebevědomá a smysluplná regionální entita, která v posledních třech letech (bez většího mediálního či veřejného zájmu) učinila pozoruhodný pokrok, který jí přinesl zesílenou a efektivnější politickou spolupráci i příslib toho, že se z Visegrádské skupiny stane jeden ze silných a energizujících hlasů evropské politiky. Nemá pochopitelně smysl zastírat, že ani v roce 2010 nebyla V4 prosta problémů, jež omezují její potenciál. Některé z nich jsou více méně přirozené – a tudíž obtížně překonatelné – jako rozdílnost zájmů v konkrétních oblastech regionální, evropské či bezpečnostní politiky. K tomu přidejme i tradičně odlišné zahraničněpolitické akcenty i pojetí středoevropské politiky, kdy např. nový maďarský ministr zahraničních věcí János Martonyi zmínil ve svém projevu ve Vídni, že osou středoevropské politiky má být právě Maďarsko a Rakousko,³⁵ přičemž tato tradiční dunajská orientace není právě v souladu s pojetím střední Evropy v ostatních visegrádských zemích a zejména v ČR. Jiné problémy jsou dány často zbytečně nízkou mírou vzájemné solidarity a důvěry mezi jednotlivými partnery. V4 nebyla příliš úspěšná ve své snaze o důstojné zastoupení ve vznikající Evropské službě vnější akce, lze očekávat spory při vyjednávání o budoucí finanční perspektivě EU. Dalším přetrvávajícím vlastním dluhem V4 je slabé či přehlíživé veřejné povědomí o visegrádské spolupráci, a to navzdory desetiletému a většinou výbornému působení Mezinárodního visegrádského fondu. V tomto smyslu bohužel ani žádné světlo na konci tunelu vidět není. Přesto máme všechny důvody se domnívat, že po letech určitého tápání Visegrád v letech 2009 a 2010 nalezl a potvrdil smysl své existence. Pustil se na riskantní cestu, kdy zvýšil očekávání od sebe sama a tato očekávání se snaží naplnit sebevědomým prosazováním vlastních preferencí v evropském kontextu. Zároveň také způsobem zodpovědným a přijatelným pro ostatní partnery. Nadále ale platí, že Visegrádská spolupráce není přirozeným a nutným jevem. Naopak, jde o křehkou entitu, která existuje navzdory často protichůdným zájmům svých členů a žije pouze z kontinuální politické vůle a ze zaujetí konkrétních jednotlivců.

POLSKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: AGENDA A UDÁLOSTI

Vzájemné vztahy mezi Českou republikou a Polskem jsou ovlivňovány jednak strategičností této relace ze strany ČR a rovněž obecným vektorem polské zahraniční politiky. Polská zahraniční politika v roce 2010 pokračovala v částečné proměně, jež přinesla zejména větší orientaci na evropský prostor, jíž je nutné dát do souvislosti jak s přípravami na předsednictví Rady EU, tak i relativním, přinejmenším rétorickým, ústupem atlantismu. Dalším výrazným prvkem v polské zahraniční politice je zároveň oslabení „zadržovacích“ tendencí vůči Rusku za současné snahy více zapojit Rusko do evropského dění.³⁶ Polsko se tedy obecně pokouší lépe kapitalizovat svou geopolitickou polohu i potenciál, který je dán jeho velikostí a úspěšným proplutím světovou finanční a ekonomickou krizí. Z pohledu české diplomacie je podstatné, zda nové akcenty v polské zahraniční politice odpovídají českým zájmům. Po určitých korekcích v některých oblastech české evropské politiky (viz níže) se ve většině aspektů české

a polské postoje shodují, což vytváří prostor pro blízkou spolupráci i po té, co obě země přestaly sdílet osud potenciálních hostitelů prvků americké národní protiraketové obrany. Rok 2010 přitom potvrdil, že tento prostor byl intenzivně využíván, zejména při tvorbě polských předsednických priorit v závěru roku 2010 či při konzultacích o novém strategickém konceptu NATO v jeho průběhu. To dokazuje, že vzájemné vztahy mají pevnější základ než jen společnou snahu o maximální upevnění transatlantických vztahů, která udávala obecný ráz česko-polské relaci v letech 2006–2009.

Vývoj posledních dvou let ukázal na silnější polskou orientaci na evropskou dimenzi v obranné a bezpečnostní rovině. Ministr zahraničních věcí R. Sikorski přímo deklaroval, že „*transatlantické vztahy (do budoucna) nepředstavují /.../ dramatický potenciál /.../ ve strategických otázkách přichází čas pro Evropu, (neboť) Amerika se už nebojí, že by budování společné obrany podlomilo NATO /.../ (a) vzhledem ke škrtům v obraně, jež USA časem čekají, bychom se měli připravit na den, kdy se budeme muset o vlastní bezpečnost starat sami*“, a to vše za podmínky, kdy „*mnoho zahraničněpolitických témat, která Evropané a Američané považovali za ústřední a na nichž tolik záleželo Polsku v uplynulých deseti letech, vyhasnou s počátkem nové dekády*“.³⁷ Pokud si však odmyslíme poněkud dramatickou rétorickou rovinu příklonu k evropskému pohledu, již lze dát do souvislosti i s blížícím se polským předsednictvím Radě EU, spatříme, že v konkrétních zahraničně- a bezpečnostněpolitických krocích se Polsko nadále pevně drží doktríny kompatibility atlantické a evropské bezpečnostní dimenze, která je prioritou i pro Českou republiku. Skutečností však zůstává, že přinejmenším od léta 2009 dochází k patrnému polskému příklonu k evropské bezpečnostní a obranné politice.³⁸ V roce 2010 byla tato náklonnost zvýrazněna s tím, jak byla ESDP/CSDP zahrnuta do programu polského předsednictví Radě EU. Konkrétní obrysy získala v tzv. Výmarském dopisu k CSDP, který byl na počátku prosince 2010 zaslán francouzským, německým a polským ministrem zahraničních věcí vysoké představitelce pro zahraniční záležitosti a bezpečnostní politiku Catherine Ashton. Dopis požadoval nový impulz pro CSDP, za současné komplementarity s národními a transatlantickými plánovacími kapacitami. K posílení je dle dopisu potřeba využít všechny nové instrumenty dle *Lisabonské smlouvy*, zejména trvalou strukturovanou spolupráci, přičemž zlepšení je žádoucí zejména ve schopnostech plánovat a vykonávat mise za současných podmínek tenčících se zdrojů.³⁹ Intenzivní mnohovrstevnatá komunikace mezi českou a polskou stranou v této oblasti se nesla v kooperativním duchu, česká diplomacie podporuje polskou strategii, jež zahrnuje i dlouhodobou českou prioritu v oblasti civilní a expertní komponenty misí CSDP. K podobně strategickému porozumění došlo i při konzultacích a kooperaci ohledně nového strategického konceptu NATO, jehož výsledná podoba poskytla středoevropským zemím ujištění, že je NATO připraveno garantovat jejich bezpečnost.

Vzhledem k blížícímu se polskému unijnímu předsednictví i k započatým negociacím ohledně budoucí finanční perspektivy se zvýraznila otázka shody názorů na budoucí unijní rozpočet. Poté, co se ČR rozhodla přimknout ke „kohezním“ zemím, tj. zemím, které budou požadovat přinejmenším zachování stávající roviny prostředků na evropskou politiku soudržnosti, probíhají i v této otázce intenzivní substantivní konzultace, v nichž panuje elementární shoda.

Z předchozích odstavců je tedy patrné, že v oblastech strategického významu panuje názorová shoda i stále vyšší intenzita komunikace, která byla ještě zvýšena v závěru roku 2010. Z dílčích projektů je nutné zmínit pokračování prací na severo-j jižním plynovém česko-polském konektoru, který je přes některé rozdíly pohledu na energetickou bezpečnost konkrétním příspěvkem k větší energetické bezpečnosti obou zemí a který by měl být spuštěn na podzim 2011. Dále se v roce 2010 konkretizovala diskuse o vzájemném diplomatickém zastupování, o vzájemném *secondmentu* diplomatů (zejm. šlo o pobyt českého diplomata na polském ministerstvu zahraničních věcí v průběhu polského předsednictví Radě EU).

Při květnovém setkání mezi ministry zahraničních věcí J. Kohoutem a R. Sikorskim v polské Bydhošti, kde byl otevřen nový český honorární konzulát, bylo podepsáno *Memorandum o spolupráci*, které mj. na základě hodnocení prodloužilo fungování česko-polského/polsko-českého fóra a učinilo závazek k pravidelným konzultacím mezi ministerstvy, výměnám diplomatů, sdílení diplomatických misí apod.⁴⁰

Dle dostupných informací by mohla v průběhu první poloviny roku 2011 být dořešena i otázka tzv. územního dluhu, o němž bylo intenzivně pojednáváno v minulých vydáních této publikace.

Vysoká úroveň vzájemných vztahů byla potvrzena i diplomatickými styky na nejvyšších úrovních. Začátek roku se nesl v duchu předchozí výborné relace na prezidentské úrovni. Polský prezident L. Kaczyński vykonal dvoudenní oficiální návštěvu České republiky 21.–22. ledna a u příležitosti návštěvy obdržel nejvyšší české státní vyznamenání Řád bílého lva. Kromě toho se setkal s předsedou vlády J. Fischerem a s předsedou sněmovny M. Vlčkem. Prezidenty obou států, V. Klause i L. Kaczyńskiego, pojil obdobný pohled na problematiku Evropské unie, která byla jedním z hlavních témat jednání. Shodli se na nutnosti demokratizovat EU a na obavě z federalizace, unifikace a centralizace evropského prostoru. Například v souvislosti s *Lisabonskou smlouvou*, již oba dlouhodobě odmítali, poukázali na to, že nový systém reprezentace EU navenek neumožnil EU adekvátně reagovat na humanitární katastrofu po zemětřesení na Haiti.⁴¹ Premiér Fischer řešil s prezidentem Kaczyńskim spolupráci v rámci EU, NATO a V4, mj. realizaci *Lisabonské smlouvy*, bezpečnostní spolupráci po rozhodnutí USA změnit své plány na protiraketovou obranu a energetické spolupráci v rámci Visegrádské skupiny⁴² (v oblasti energetické bezpečnosti L. Kaczyński přiznal rozdílné postoje obou zemí, stejně jako upozornil na problémy s infrastrukturním napojením⁴³). Výborné vztahy mezi prezidenty obou zemí, které pojila zejm. příbuznost konzervativního pohledu na EU, nečekaně přetřhlo letecké neštěstí, při němž u ruského Smolenska zahynul nejen polský prezident Kaczyński se svou chotí, ale i významná část polské politické, armádní a veřejné elity. Smolenská tragédie vzedmula nevídanou vlnu solidarity české veřejnosti i politické reprezentace, Česká republika uctila památku 96 obětí katastrofy dnem státního smutku.

Polský premiér Donald Tusk do ČR zavítal v dubnu v rámci setkání amerického prezidenta B. Obamy se středoevropskými státníky a pak ještě v červenci na soukromou návštěvu bez politické náplně, kdy v Praze vystoupil na letní škole politologických a ekonomických studií. Hosté závěrečného programu školy se rekrutují

z konzervativních kruhů, v minulosti zde vystoupil např. L. Walesa, M. Dzurinda či V. Orbán.⁴⁴

Vztahy na ministerské úrovni odpovídaly vysoké úrovni komunikace předchozích let. Stanovení termínu návštěvy polského ministra zahraničních věcí Sikorského sice provázely problémy – původně byla jeho návštěva plánována na únor, na žádost polské strany byla však zrušena a přesunuta na duben, kdy byla opět zrušena kvůli zmíněné letecké katastrofě u Smolenska, k setkání tedy došlo až při zmiňované květnové návštěvě ministra J. Kohouta v Bydhošti. Polsko bylo rovněž jedním z prvních cílů zahraničních cest (staro)nového ministra zahraničních věcí ČR Karla Schwarzenberga (před Polskem navštívil Německo, Afghánistán a Rakousko). K. Schwarzenberg znovu podnikl pracovní cestu do Polska v prosinci, kdy se setkal s polským vicepremiérem W. Pawlakem. Zajímavostí této návštěvy bylo, že český ministr musel mírnit polské obavy z přílišné české expanze do polského uhelného odvětví (více viz část *Ekonomické vztahy*). Premiér V. Nečas navštívil Polsko 2. listopadu, setkal se se všemi nejvyššími polskými představiteli. Jednání navázalo na říjnový summit EU, kde se probírala zejména témata ekonomické spolupráce, včetně sankcí za porušení rozpočtových pravidel eurozóny. Společným tématem rovněž byla důchodová reforma a jednání o novém unijním rozpočtu, jež mají začít v roce 2012.

Oblast dopravy se zaměřuje na zlepšení infrastrukturního napojení, posiluje snaha pojímat česko-polské dopravní propojení jako součást evropské dopravní sítě TNT, zde jde především o železniční propojení Katovice–Ostrava a o dálniční propojení (Mnichov)–Praha–Vratislav.

Ekonomické vztahy

Polsko si v roce 2010 udrželo postavení třetího největšího zahraničního obchodního partnera, po Německu a Slovensku, když v roce 2009 na této pozici vystřídal Rakousko. V roce 2009 sice došlo k nepříznivému obratu ve vývoji vzájemného obchodu, způsobenému světovou finanční a ekonomickou krizí, byl zaznamenán meziroční pokles v objemu obchodu o 21,3 %. Toto snížení dokonce patřilo v obchodě s bezprostředními sousedy ČR k nejvyšším a navíc bylo doprovázeno vyšším poklesem vývozu oproti dovozu, což vedlo k tomu, že poprvé v historii polský vývoz převážil český vývoz (ovšem propad dovozů do Polska byl všeobecným jevem). Nezměnila se proto ani pozice České republiky na polském trhu – 3,6 % na celkovém polském dovozu, protože všichni obchodní partneři Polska zaznamenali obdobný, nebo dokonce i vyšší propad vzájemného obchodu.

V roce 2010 se česko-polský zahraniční obchod zotavil a dosáhl úrovně období před krizí. Vývoz do Polska z České republiky se zvýšil oproti stejnému období minulého roku o 31,6 % (dosáhl úrovně 6,136 mld. EUR) a dovoz z Polska o 26,4 % (6,07 mld. EUR). Podíl Polska na našem zahraničním obchodě i nadále činí 6,2 % (vývoz 6,0 %, dovoz 6,5 %). Rovněž se v roce 2010 podařilo obnovit dosavadní kladné saldo ČR, ovšem nikoli již v takové míře jako před krizí. Svědčí to o rostoucím exportním a výrobním polském potenciálu, který nebyl tak postižen krizí jako další státy EU.⁴⁵ Polská ekonomika v každém případě vyšla z období světové krize sebevědomější, když se navíc v roce 2009 dostala jako první země bývalého východního

bloku mezi šest největších ekonomik EU, polské HDP předčilo nizozemské.⁴⁶ Tento fakt podtrhuje hospodářský význam Polska pro české hospodářství i české vnější ekonomické vztahy.

V roce 2010 pokračovalo úsilí o propojování strategických energetických a obranných odvětví. S poněkud tradiční nevypočitatelností a proměnlivostí pokračoval „příběh“ prodeje státního podílu v polské elektrárenské společnosti ENEA a případného zájmu koncernu ČEZ na této privatizaci. V roce 2009 se nejprve ČEZ odmítl tendru zúčastnit, v listopadu téhož roku se rozhodl o podíl usilovat spolu s německou RWE, aby v roce 2010 opět od tohoto záměru odstoupil. Nejasnosti ostatně provázejí i samotnou privatizaci – původně bylo plánováno nabídnout k prodeji 66% kontrolní balík akcií, polská vláda se však v říjnu 2010 nedohodla s RWE na ceně. Polsko snížilo balík k prodeji na 51 %, aby na počátku roku 2011 celou privatizaci opět odložilo. Privatizace společnosti ENEA je dalším z příkladů politické citlivosti privatizace strategických odvětví, do hry se např. vložil i bývalý prezident L. Walesa, když zaslal dopis polskému premiérovi Tuskovovi, žádající o privatizaci ENEA do polských rukou. Ne zcela přímočaré jsou ovšem i aktivity ČEZ samého. V listopadu 2009 postoupil ČEZ do dalšího kola privatizace tepláren ve městech Bytom a Zabrze, ovšem na počátku února své plány ohledně polské energetiky opět změnil a nepodal nabídku – bez podání vysvětlení. Možným důvodem bylo, že se ČEZ chtěl soustředit na větší akvizici dalších státních energetických společností, včetně společnosti ZE PAK (elektrárny Patnów–Adamów–Konin), jejichž podíly hodlá polská vláda nabídnout k prodeji pro financování rostoucího rozpočtového deficitu. V březnu a dubnu 2010 byl ČEZ (spolu se společností RPG Partners Z. Bakaly) považován za jednoho z favoritů na koupi podílu ve společnosti PAK, která disponuje zhruba 8% podílem na polském trhu a plán na akvizici podílu v této společnosti by mohl být důvodem nepodání nabídky na dvě zmíněné teplárny. V červnu 2010 se však ČEZ rozhodl nepokračovat v nabídce ani v tomto případě. Tyto kroky lze dát do souvislosti i obecnou revizí zahraničních investic ČEZ v návaznosti na dopady finanční a ekonomické krize.

Svých nadějí na strategický obchod s Polskem po neúspěchu při koupi výrobce helikoptér PZL Świdnik se nevzdalo ani Aero Vodochody finanční skupiny Penta. V průběhu roku 2010 usilovalo o účast na chystaném tendru na nákup cvičných bojových letounů do Polska. Aero chce prodat šestnáct cvičných bojových letounů L-159 polské armádě v odhadované hodnotě až 9,1 mld. Kč. Aero vstupovalo do soutěže s nevelkými nadějemi, postupem však jeho šance rostly, např. díky nabídkám offsetů a možnostem tvorby česko-polských konsorcií. Přesto však Aero favoritem tendru není. V případě úspěchu by nicméně šlo o zcela unikátní česko-polskou transakci s možným dopadem na celé odvětví spolupráce v oblasti vojenského průmyslu. Obdobně převratný – a celoregionální – dopad by v případě úspěchu mělo spojení nákladních železničních dopravců ČD Cargo a polského PKP, o kterém jednal v listopadu 2010 na své návštěvě Varšavě i český premiér P. Nečas. Konkrétnější návrhy však spatřily světlo světa až na počátku roku 2011 a jasno by mohlo být nejdříve v polovině roku 2011. Ze zajímavých realizovaných kontraktů lze zmínit zisk zakázky na generální opravu vodní elektrárny Żydowo za 400 mil. Kč pro ČKD Blansko Holding či významný obchod plzeňské Škody, jež dodá do jihopolské Vratislavi tramvaje za 2 mld.

Kč. Velkým úspěchem je rovněž zapojení českého Metrostavu do mezinárodního konsorcia na dostavbu polské dálnice A4.

Na druhé straně se i v roce 2010 museli čeští investoři potýkat s obvyklou citlivostí polské veřejnosti, politiků i odborů vůči privatizaci polských podniků do zahraničních rukou. Tato citlivost se v roce 2010 např. projevila, když se přední polskou těžařskou společností Bogdanka (nakonec bez úspěchu) pokoušela koupit firma NWR napojena na B. Bakalů. S obavami bylo pohlíženo i na akviziční aktivity Energetického a průmyslového holdingu (EPH), který na počátku prosince 2010 získal jeden z největších polských dolů Silesia, což v každém případě byl velký úspěch. Obavy Poláků před zájmem českých firem o polské uhelné doly ovšem dokonce musel při své prosincové návštěvě Varšavy rozptýlovat český ministr zahraničních věcí. Při též příležitosti se vyslovil pro větší otevřenost v obchodních vztazích.⁴⁷

Shrnutí

Nedopustíme se klišé, pokud zde vyslovíme názor, že česko-polské vztahy se v roce 2010 dostaly na posledních letech jednoznačně nejvyšší úroveň. Značnou dynamikou česko-polská relace procházela i v letech 2007–2009, ovšem tato dynamika byla přeci jen spíše omezena na určité oblasti a na vytváření potenciálu pro budoucí spolupráci. Právě rok 2010 dokázal tento potenciál plně využívat, což je dáno zejména větší komplexitou spolupráce, která se konkretizovala, zintenzivnila a rozšířila i do specifických evropských a bezpečnostních oblastí. Za potvrzení výjimečnosti česko-polských vztahů lze považovat i reálnou možnost společného zasedání české a polské vlády v roce 2011, které by bylo vůbec první v novodobé historii České republiky (ke společnému zasedání nedošlo ani v česko-slovenské relaci).

SLOVENSKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: AGENDA A UDÁLOSTI

Tak jako v minulých letech, i v roce 2010 měla multilaterální a ekonomická agenda navrch nad ryze česko-slovenskou politickou bilaterální dimenzí. Bilaterální vztah je prost otevřených otázek či problémů, ale rovněž také prost zásadnější bilaterální náplně. Ve srovnání s léty 2007–2009 se ovšem projevila větší ideologická blízkost obou vlád, která se částečně promítá i do zahraniční politiky. V období vlády Roberta Fica se objevovaly odlišnosti v některých vektorech zahraniční politiky. Nejsilněji se odlišné názory projevíly v odtažitém hodnocení Slovenska původních českých plánů do zapojení do americké národní protiraketové obrany, kdy Slovensko dalo několikrát svou nelibost s touto českou aktivitou. V červenci 2010 naopak Slovensko ústy ministra zahraničních věcí M. Dzurindy podpořilo plány na případné zřízení centra včasného varování v ČR v rámci protiraketového deštníku, který navrhl prezident B. Obama.⁴⁸ Posun slovenské zahraniční politiky byl patrný i na ruském vektoru, kdy např. na podzim vláda rozhodla zrušit plánovanou širokorozchodnou trať, na niž se původně dohodl s Ruskem R. Fico. Bilaterální komunikace se však soustředí zejména na otázky spjaté s Visegrádskou skupinou, evropskými záležitostmi, ekonomickým

propojováním a po nástupu nových vlád došlo k zintenzivnění komunikace ohledně reformního úsilí obou vlád.

Z pohledu zahraniční politiky byly nejzajímavější kontakty mezi rezorty obrany, jež se brzy po výměnách vlád začaly vzájemně informovat o svých reformních a koncepčních krocích. Kvůli vyhrconější situaci ve slovensko-maďarských vztazích byla ve srovnání s minulostí bohatší „minulostní agenda“, a to zejména v létě 2010.

V reakci na květnové vyostření slovensko-maďarského sporu, k němuž došlo po schválení maďarského zákona o dvojím občanství (nově umožňuje získat maďarského občanství i Maďarům žijícím v zahraničí), se česká diplomacie postavila na stranu Slovenska. S ohledem na tradiční nezasahování do slovensko-maďarských sporných otázek byla tato reakce překvapivá. Nejrazantnější postup zvolil prezident Klaus, vyjádřil otevřenou podporu a solidaritu se Slovenskem, odsoudil maďarský postup a dokonce i narychlo pozval slovenského velvyslance v Praze Petra Brňa na hrad pro bezprostřední konzultace. Je ovšem pravda, že hlavní reakce ČR přišla až po schválení maďarského zákona „o maďarské soudržnosti“. Ministr zahraničních věcí J. Kohout reagoval zdrženlivěji, ale neméně jasně,⁴⁹ když pohrozil, že pokud bude Maďarsko pokračovat v podněcování nacionalismu, Česká republika opustí svou nestrannou pozici a postaví se jasně na stranu Slovenska. J. Kohout totiž nereagoval na samý zákon o dvojím občanství, ale zejména na možné zpochybňování Trianonské smlouvy, která garantuje evropské uspořádání po první světové válce.⁵⁰

K další eskalaci došlo na počátku června, kdy maďarský parlament schválil „zákon o maďarské soudržnosti“, který stanovil dnem všech Maďarů 4. červen, tj. den podpisu Trianonské smlouvy. Především se v zákonu praví, že „každý jednotlivý Maďar, stejně jako komunita Maďarů, která se dostala pod vládu jiných států, je součástí jednotného maďarského národa, jehož soudržnost je realitou přesahující státní hranice, a jako taková je určujícím prvkem jejich osobní i kolektivně založené identity“.⁵¹ V tomto okamžiku se celá otázka přesunula i na bilaterální rovinu česko-maďarskou. V okamžité reakci na schválení zákona došlo v české zahraniční politice k bezprecedentnímu kroku, kdy premiér a prezident, nejvyšší představitelé exekutivní moci, vydali společné prohlášení, v němž označili zákon za nepřijatelný, za znevažující Trianonskou smlouvu a otevírání historických otázek označili za nebezpečné.⁵² Empatii a pochopení se slovenskou stranou vyjádřil při své první zahraniční cestě, která vedla 19. července právě do Bratislavy, i nový český předseda vlády P. Nečas.⁵³ Ten v Bratislavě potvrdil i tvrdý postoj ČR, obsažený ve zmíněném prohlášení V. Klause a J. Fischera. K určitému uklidnění však došlo po jednání V4 v Budapešti 20. července a tamním setkání I. Radičové a maďarského premiéra V. Orbána.⁵⁴ Angažmá české diplomacie při eskalaci slovensko-maďarského sporu lze hodnotit příznivě. S výjimkou prvotní reakce prezidenta Klause zůstala ČR věrna své strategii nezasahování do bilaterálního sporu, v jeho pozdějším průběhu sehrála určitou stabilizující roli, zároveň se však patřičně a ostře ohradila proti napadání jednoho ze zakládajících principů evropského uspořádání 20. a 21. století, jež nepřímou zpochybňovalo i historický vznik Československa.

Oproti tomu ve vztahu česko-slovenském hrají historické reminiscence již nulovou roli. Při výročí 92 let od vzniku ČSR vydali P. Nečas a I. Radičová společně pro-

hlášení, kde vyjádřili sdílený respekt a úctu k tradici 28. října 1918. V Bratislavě byla při této příležitosti odhalena více než dvoumetrová socha prvního československého prezidenta T. G. Masaryka (proti jejímu postavení protestovaly zhruba dvě desítky sympatizantů radikální Lidové strany Naše Slovensko).⁵⁵

Z ostatní agendy stojí za pozornost setkání ministrů životního prostředí ČR a SR v únoru 2010, kde došlo k dohodě, že obě země budou konzultovat vývoj na trhu s kredity skleníkových plynů.⁵⁶ Rovněž v únoru se v Bratislavě sešel český ministr pro evropské záležitosti Juraj Chmiel se slovenským ministrem zahraničí Miroslavem Lajčákem a jedním z výsledků setkání byl příslib podpory ČR při kandidatuře o získání sídla navigačního systému Galileo. Na podzim se na veřejnosti objevily první informace o plánovaném uzavření Českého centra v Košicích, k němuž mělo dojít v souvislosti s úspornými opatřeními. Definitivní uzavření bylo nakonec naplánováno na březen 2011, od kdy převezme jeho činnost centrum v Bratislavě. Toto rozhodnutí přišlo pět let poté, co byl v Košicích zrušen český generální konzulát, což se setkalo s rozhořčeným postojem českých krajanů i dalších obyvatel Košic.⁵⁷ V květnu vláda projednala a následně byla ratifikována změna smlouvy o společných hranicích se Slovenskem, která zpřesňuje určení hranice na vodních tocích, o podobné smlouvě se jedná i s Rakouskem. Na konci roku byla v Poslanecké sněmovně ratifikována smlouva, dle níž bude ČR nadále zodpovědná za správu méně přeshraničních mostů a silnic než doposud. Česká republika se zatím stará o devět z 12 hraničních mostů včetně dálničního mostu přes řeku Moravu a o tři ze čtyř společných silnic. Podle smlouvy by Slovensko mělo mít nově na starosti osm mostů a tři silnice.⁵⁸ Slovensko a ČR společně čelily kritice za situaci romské menšiny, a to jak ze strany vysoké komisařky pro lidská práva, tak i v pravidelné hodnotící zprávě o stavu lidských práv, jež je připravována v USA.

Brzy po nástupu do svých funkcí se v Praze setkali český a slovenský ministr obrany A. Vondra a L. Galko. Ze setkání vzešly vcelku ambiciózní plány spolupráce v řadě oblastí: transportní vrtulníky, řešení obrany vzdušného prostoru, dopravní letectvo, pozemní logistika či vojenské školství, věda a výzkum. Konkretizaci plánů měla na starosti společná pracovní skupina, která měla na počátku roku 2011 připravit konkrétnější návrhy spolupráce. Další oblastí spolupráce je společné působení v zahraničních misích, zejména v Afghánistánu a v Kosovu.⁵⁹ Pohled na rozmanitost předjednaných oblastí spolupráce naznačuje vysokou ambici, která se nemusí nutně setkat se skutečnými možnostmi a realitou. K upuštění od některých plánů došlo již na podzim 2010, přímá vojenská spolupráce rovněž naráží na slabší ochotu české armády po nepřesvědčivých zkušenostech ze společné bojové skupiny. Na konci roku 2010 došlo k překvalifikování ambicí spolupráce, jež by se nově měla soustředit na menší, dílčí cíle, v oblasti logistiky, výcviku, zdravotnictví či vzdělávání. Výsledky této spolupráce však budou konkretizovány až v průběhu roku 2011.⁶⁰

Bylo již zmíněno, že slabší bilaterální obsahová náplň česko-slovenských vztahů byla v roce 2010 vyvažována vysokou intenzitou diplomatických kontaktů na nejvyšší exekutivní úrovni. Vzájemné návštěvy českých a slovenských vrcholných politiků jsou časté. Bývalý slovenský premiér R. Fico byl jen za rok 2009 v Česku třikrát, premiér Fischer vycestoval na oficiální návštěvu Slovenska přesně týden po svém ná-

stupu do čela vlády v květnu 2009. Tehdy to byla to jeho druhá zahraniční cesta ve funkci (první směřovala do Bruselu). V obdobném tempu pokračovaly návštěvy na nejvyšší úrovni i v roce 2010. Blízké vztahy panovaly i na úrovni politických stran, zejména na levici. V březnu 2010 byl slovenský premiér R. Fico, který má blízko k tehdejšímu předsedovi sociálních demokratů Jiřímu Paroubkovi, hlavním hostem programové konference ČSSD. Naopak, na počátku dubna tehdejší předseda ČSSD J. Paroubek vyhlásil podporu Směru-SD před červnovými slovenskými parlamentními volbami.

Na konci března se v Sezimově Ústí, ve vile někdejšího prezidenta E. Beneše, sešli český premiér J. Fischer se svým slovenským partnerem R. Ficem, jenž do ČR přicestoval na oficiální návštěvu. Hlavním tématem jednání byla spolupráce v rámci EU, NATO a V4. Právě oblast visegrádské spolupráce byla jedním z významných témat, oba premiéři se shodli na kladném hodnocení zintenzivnění spolupráce za poslední období. Z bilaterálních témat došlo zejména na spolupráci v oblasti jaderné energetiky, konkrétně šlo o dostavbu jaderné elektrárny v Jaslovských Bohunicích. Jaderná energetika je silným pojítkem mezi oběma státy, dle R. Fica budou „*Slovenská a Česká republika patřit k velmi málo zemím na celém světě, které mají odvahu stavět nové atomové bloky*“. Zajímavé je, že se premiéři dotkli i otázky slovensko-maďarských vztahů, obě strany se shodly na nezpochybnitelnosti tzv. Benešových dekretů, ale rovněž o výstavbě silnic a dálnic (zejm. o propojení automobilek v Nošovicích a v Žilině). Na setkání byl potvrzen slib, že Slovensko podpoří českou kandidaturu o sídlo systému Galileo.

Rovněž designovaná slovenská premiérka I. Radičová prohlásila, že její první zahraniční cesta povede v každém případě do ČR,⁶¹ stejně tak učinil i nový slovenský ministr zahraničních věcí M. Dzurinda. Svým způsobem výjimečná byla cesta K. Schwarzenberga do Bratislavy, ten se 9. července setkal s I. Radičovou, tj. záhy po jejím jmenování premiérkou, ovšem K. Schwarzenberg ještě v té době nebyl jmenován do úřadu ministra zahraničních věcí. Zajímavé ovšem je, že po svém jmenování navštívil K. Schwarzenberg jako první země Německo, Afghánistán a Rakousko, přičemž na Slovensko na ryze bilaterální návštěvu v roce 2010 necestoval. Nový předseda vlády P. Nečas učinil Slovensko cílem své první cesty záhy po svém jmenování, 19. července. Kromě již zmíněné podpory Slovenska v jeho sporu s Maďarskem padl návrh na společné jednání české a slovenské vlády, jež by bylo v kontextu české zahraniční politiky (ale i česko-slovenských vztahů) průlomové. Dle dostupných informací však – na rozdíl od Polska – nebyl v tomto ohledu učiněn žádný pokrok. Mezi další témata jako obvykle patřilo chybějící dálniční propojení na severu obou zemí. K tomu dodejme, že dopravní problémy na Třinecku se v průběhu roku vyhroutil do té míry, že lidé v létě několikrát zablokovali mezinárodní tranzitní tah na Slovensko. Ministr dopravy V. Bárta se zavázal řešit situaci pomocí pracovní skupiny. Na premiérském setkání byla dalším tématem větší koordinace v EU, záplavové oblasti na řece Moravě, energetická bezpečnost či předávání zkušeností z reformního úsilí, které obě vlády deklarovaly.⁶² V říjnu premiérka Radičová cestovala do Prahy na oficiální návštěvu, v rámci cesty se kromě předsedy vlády P. Nečase setkala také s prezidentem V. Klausem, předsedou Senátu P. Sobotkou a předsedkyní Poslanecké sněmovny

M. Němcovou. Na jednání s P. Nečasem bylo jedním z hlavních témat rodící se evropská pravidla pro hospodářskou a měnovou stabilitu, obě strany se shodly na potřebě automatických sankcí za rozpočtovou nekázeň, zároveň ale také na potřebě zohlednit při výpočtu deficitů náklady spjaté s penzijními reformami. Ze setkání rovněž vzešel návrh na vytvoření společných pracovních skupin, které by sloužily k předávání zkušeností mezi oběma zeměmi v různých oblastech. Česká republika by tímto způsobem např. chtěla získávat poznatky ze slovenských reforem, naopak Slovensko by se mohlo inspirovat českým integrovaným záchranným systémem, které chce Slovensko postupně vybudovat. Na úrovni předsedů vlád rovněž zazněla podpora plánované spolupráci v rezortu obrany, a to až po možné převzetí některých složek obrany pod společné financování, konkrétní oblasti spolupráce v oblasti obrany však byla hledána na úrovni ministerstev obrany.⁶³

Ekonomické vztahy

Česká republika nadále zůstává druhým největším obchodním partnerem Slovenské republiky. Vzájemný zahraničně obchodní obrat za první pololetí 2010 dle slovenských statistik dosáhl 5,378 mld. EUR a představoval 12,0 % celkového obratu SR ve sledovaném období. Dle slovenských statistik byla obchodní výměna v prvním pololetí 2010 ve prospěch SR, aktivní bilance dosáhla 818 mil. EUR. Komoditně důležité místo v českém vývozu na Slovensko zaujímá export motorových vozidel a součástí motorových vozidel. K dalším objemově významným komoditám patří např. ropné oleje, černé uhlí. Hlavní komoditou tedy zůstávají auta Škoda, ale i autobusy Iveco (Karosa) a SOR. Slovenský vývoz do ČR reprezentují ropné oleje, vysílací přístroje, ploché válcované výrobky, léky, části a příslušenství motorových vozidel. V roce 2010, po krizovém roce 2009, lze vysledovat pozitivní tendence v rozvoji vzájemného obchodu. Dle slovenských statistik slovenský dovoz z ČR meziročně vzrostl indexem 104,5 a slovenský vývoz do ČR vzrostl indexem 130,7. Lze očekávat pokračování dovozu komponentů do slovenských automobilek a i do elektrotechnického průmyslu. Nadále expandující síť řetězce Lidl zas dává předpoklad dovozu potravin, zejména mléčných výrobků.⁶⁴

Z bilaterálních hospodářských vztahů je dlouhodobě nejzajímavější propojování v oblasti energetiky a rok 2010 ukázal, že kromě elektrické energie je trend propojování v energetickém sektoru silný i v oblasti plynárenství. Kromě RWE expandovaly v roce 2010 na slovenský trh firmy ČEZ a Vemex, aktivně si ale naopak na českém trhu počínaly i slovenské subjekty. Skupina ČEZ navíc hodlá od roku 2011 nabourat monopol Slovenského plynárenského průmyslu, který drží 100% monopol na dodávky plynu do slovenských domácností.⁶⁵ Po omezení svých aktivit v jiných zemích středoevropského regionu se skupina ČEZ chce soustředit právě na Slovensko, zejména na jadernou energetiku.⁶⁶

Z ostatní významnějších transakcí lze upozornit na českou firmu SOR, která získala zakázku za více než 800 mil. Kč na dodávku 100 autobusů pro bratislavskou MHD. Největší slovenský řetězec s elektronikou Nay, který na konci roku 2008 vstoupil na tuzemský trh a otevřel první dvě prodejny v Olomouci a Třebíči, letos po roční pauze vynucené hospodářskou krizí hodlá pokračovat v expanzi a plánuje otevřít až

pět prodejen. Poštová banka, patřící k největším bankám na slovenském trhu spotřebitelského financování, otevřela v březnu v Praze svou první českou pobočku. Další zajímavou položkou v ekonomických vztazích byla koupě krachujícího podniku Novosta slovenským Vulkanem Partizánské, který zlínského výrobce obuvi koupil s cílem obnovit výrobu. Naopak směrem na Slovensko expandovala firma Sconto nábytek, která rozhodla o otevření svého prvního slovenského obchodu v Trnavě. Skupina J&T, o níž bylo i v minulých vydáních „ročenky“ referováno jako o jednom z nejvýznamnějších činitelů, propojujících českou a slovenskou ekonomiku, se rozhodla v prostřednictvím své společnosti Tatra Mountain Resort investovat ve slovenských Tatrách 130 mil. EUR, tedy zhruba 3 mld. Kč. To by představovalo největší investici do turistiky ve střední Evropě.⁶⁷ Dále byla skupina J&T angažována v koupi jednoho z nejvýznamnějších slovenských deníků – *Pravda*. Česká společnost Florena koupila od britské mediální skupiny Daily Mail & General Trust vydavatelství Perex, které *Pravdu* vydává a prodej zprostředkovala právě J&T, jež naznačila, že by mohla Perex později ovládnout.⁶⁸ Na podzim 2010 pak skupina J&T oznámila zájem o koupi Dexia banky Slovensko. Finanční skupina Penta připravila na rok 2011 plán investic do komerčních realit v Bratislavě (zejm. kancelářských prostor) ve výši okolo 1 mld. Kč.

Stále více ekonomické zabarvení dostává i přeshraniční spolupráce. Na dubnovém Ekonomickém fóru ČR–SR se příhraniční kraje České republiky, Polska a Slovenska dohodly na snaze získat dotační program Evropské unie. Z něho plánují představitelé Moravskoslezského kraje, Žilinského samosprávného kraje a Opolského a Slezského vojvodství platit projekty v dopravě, hospodářství cestovním ruchu a energetice. Cílem je mj. nalézt způsob, jak dostat celý region do povědomí Evropské unie. Tento průmyslový region s několika miliony obyvatel má podle regionálních zástupců pro EU zásadní význam z hlediska surovinového, energetického, dopravního i sociálního. Na Ekonomickém fóru byla rovněž dohodnuta bližší spolupráce i mezi zástupci hospodářských komor příhraničních regionů.⁶⁹

RAKOUSKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: AGENDA A UDÁLOSTI

V roce 2010 pokračovala uklidněná atmosféra z roku 2009, k níž zejména přispělo rozhodnutí ČEZ odložit plánované vyspání výběrového řízení na dostavbu dalších dvou bloků jaderné elektrárny Temelín. Přesto i rok 2010 bohužel ukázal na přetrvávající politický a mobilizační potenciál tzv. minulostní agendy, která v porovnání s rokem 2010 častěji přesáhla i do mediální a veřejné sféry. Trvalým jevem v česko-rakouském vztahu je na jedné straně vysoká míra ekonomického propojení, kvalitní přeshraniční spolupráce, ovšem na straně druhé zcela chybějící strategičtější bilaterální relace, jež se zejména z vůle rakouské strany soustředí na bilaterální problémy (jaderná energetika a minulostní agenda) a přinejlepším na vzájemné informování o evropských záležitostech. Rok 2010 v tomto ohledu nepředstavoval žádný posun vpřed, ale, naštěstí, ani žádný posun vzad.

Symbolický význam měla skutečnost, že K. Schwarzenberg po svém jmenování cestoval na svou třetí zahraniční návštěvu (po Německu a neplánovaně i po Afghá-

nistánu) právě do Rakouska. Ministři zahraničních věcí České republiky a Rakouska konstatovali pokračující uvolnění ve vzájemných vztazích, a to v obou citlivých oblastech – minulostní otázky a jaderná energie. Jsou si vědomi, že tato témata jsou pravidelně nastolována na každém jednání, ale zároveň se shodli na tom, že se zvýšila transparentnost a informovanost Rakouska o provozu a případných událostech v JE Temelín. Zároveň M. Spindelegger uznal právo každé země na vlastní rozhodování o energetické politice (více viz níže). V oblasti minulostní agendy oba ministři vyzdvihli práci a potenciál společné skupiny historiků. Pravdou je, že na jednání samém se vzájemné pohledy příliš nestřetly, K. Schwarzenberg uznal, že poválečný odsun Němců byl bezprávím a že ČR se se svou minulostí musí vyrovnat nejprve sama, a zároveň, že tzv. Benešovy dekrety se zrušit nedají. Jak ovšem níže uvidíme, na jiných úrovních byla minulostní agenda v roce 2010 přece jen intenzivnější než v minulosti, na čemž měli svůj podíl mj. i prezidenti obou zemí. Tradičním tématem jednání je rovněž snaha identifikovat oblasti spolupráce v rámci EU, tj. snaha posunout vzájemný dialog za pouhé úsilí o snižování vzájemného napětí. Průsečíky zájmů obou zemí v evropské politice – snad s výjimkou regionální a přeshraniční spolupráce – jsou ovšem mizivé, proto v této oblasti dosud nenastal žádný významný průlom. Ministři zmínili možnost bližšího postupu v politice EU vůči zemím západního Balkánu, východní Evropy, či při budování Evropské služby vnější akce a sdílení konzulárních zastoupení. Tyto oblasti byly ovšem identifikovány i v minulosti a dosud k prohloubení spolupráce nedošlo, tím spíše, že ČR má právě pro tyto oblasti bližší platformu ve Visegrádské skupině, a z tzv. „starých členských států“ EU zejména v Německu. Symbolickým závazkem, stvrzujícím deklarovanou blízkost obou ministrů, však byla shoda na potřebě vzájemných setkání každého půl roku.⁷⁰ Zajímavé ovšem je, že ve svých komentářích vykreslil rakouský tisk českého ministra o poznání negativněji než v období počátku jeho prvního funkčního období ve funkci v roce 2007.

Značnou mediální i veřejnou pozornost vyvolala slova rakouského prezidenta, sociálního demokrata Heinze Fischera, který na přelomu února a března 2010 v rámci své předvolební kampaně (v níž posléze uspěl) ve své zdravotní rakouskému Sudetoněmeckému krajanskému sdružení odsoudil tzv. Benešovy dekrety jako akt těžkého bezpráví. Explicitně přitom zmínil výjimku z *Listiny základních práv EU*, již před svým podpisem *Lisabonské smlouvy* vyžadoval prezident Klaus. Dle rakouského prezidenta tato výjimka nemá na problematiku tzv. Benešových dekretů žádný vliv. Český prezident se vůči slovům H. Fischera ohradil s tím, že je lituje, užívají-li se historická témata ve volební kampani.⁷¹ Ke kauze se vyslovila většina předních českých ústavních činitelů, kteří si slova rakouského prezidenta vyložili jako útok na platnost tzv. Benešových dekretů, a všichni se sjednotili na jediném možném názoru, že dekrety zůstávají a zůstanou nedílnou součástí českého práva. Na druhé straně je ale také pravda, že H. Fischer drží ohledně minulostní problematiky dlouhodobě jednotnou linii, kdy dekrety prezidenta republiky odsuzuje jako bezpráví (ostatně i dle názoru českého ministra zahraničních věcí K. Schwarzenberga byl poválečný odsun a konfiskace aktem proti lidským právům, jakkoli tzv. Benešovy dekrety zrušit nelze⁷²), ale zároveň odmítá jejich posuzování mimo kontext doby a bez přihlídnutí k tomu, co jim předcházelo. Zároveň před vstupem ČR do EU, kdy toto téma bylo v česko-rakouském

vztahu patrně nejvyhrocenější, deklaroval, že se minulostní témata nesmí stát překážkou vstupu ČR do EU. Již v minulých vydáních této publikace jsme upozorňovali na konfliktní potenciál minulostních témat i na určitou, byť mírnou eskalaci této tematiky na rakouské straně, zároveň se však potvrzuje, že opakované tematizování minulostní problematiky ve vztahu k Rakousku (např. právě při zdůvodňování výjimky z *Lisabonské smlouvy*) ze strany českého prezidenta je v rozporu s dlouhodobou středoevropskou linií české zahraniční politiky a zbytečně poskytuje záminky pro politizaci těchto témat i na straně rakouské. Znepokojující rovněž je, že minulostní otázky se objevovaly v průběhu roku 2010 střídavě jak v rakouských, tak v českých médiích, a to pravděpodobně s vyšší intenzitou než v minulých letech. Na druhou stranu je pravda, že český a rakouský prezident se setkávají nadstandardně často a svými osobními kontakty přispívají k zlepšování vzájemné atmosféry (v roce 2010 se setkali v listopadu v dolnorakouském klášteře Geras).

Uvolnění v jaderné oblasti, které si pochvalovali ministři zahraničních věcí, je trnem v oku rakouským protiatomovým aktivistům stejně jako Zeleným. Tradiční odpůrci JE Temelín již v loňském roce obrátili svou pozornost od existence stávající elektrárny k procesu schvalování dostavby dvou původně plánovaných reaktorů. Hlavním argumentem zůstalo tvrzení, že proces posouzení vlivu stavby na životní prostředí (EIA) je v rozporu s evropským právem či že je dokonce fraškou. Posudek konstatuje, že případná výstavba dalších dvou bloků elektrárny přírodu nenaruší. Oficiální a ostrý postup (podání nóty ministerstva zahraničních věcí a předvolání českého velvyslance ve Vídni) požadovali na počátku srpna ústy své předsedkyně E. Glawischnig rakouští Zelení.⁷³ České ministerstvo životního prostředí poskytlo do konce září (původně do konce srpna) lhůtu pro podávání námitek proti EIA k dostavbě JE Temelín. Horní Rakousy stupňovaly svou aktivitu právě v průběhu srpna, kdy hornorakouská vláda spustila internetovou kampaň, v níž vyzývala občany, aby podávaly své námítky vůči dostavbě Temelína. Tuto iniciativu oficiálně představil hornorakouský zemský rada pro životní prostředí a člen Zelených Rudi Anshober. K tomu dodal, že se Horní Rakousy pokusí blíže nespecifikovaným způsobem o soudní přezkum EIA k dostavbě Temelína (soudní přezkum české právo umožňuje).⁷⁴ Do konce září se do kampaně zapojilo zhruba 5000 občanů.⁷⁵ Organizace *Atomstopp Temelin* rovněž na počátku září zaslala otevřený dopis českému prezidentovi, premiérovi, šéfům obou komor Parlamentu ČR i předsedům všech parlamentních stran s námítkami proti dostavbě.⁷⁶ Nedošlo sice k takovému vyhocení situace jako v roce 2007, kdy byla rakouská veřejnost mobilizována a docházelo i k blokádam hraničních přechodů, na druhou stranu aktivita rakouských občanů ostře kontrastuje s nezájmem obyvatel Bavorska a Saska, kteří také měli možnost se ke zprávě EIA vyjádřit. Za velké vítězství proto odpůrci JE Temelín považovali rozhodnutí české vlády z října 2010 až o několik let oddálit dostavbu Temelína, zejména kvůli omezení investic ze strany firmy ČEZ, patrně i kvůli požadavkům oslovených firem, jež mají zájem vstoupit do soutěže o dostavbu JE Temelín, ale také z důvodu nejasného vývoje ohledně poptávky elektřiny po roce 2020.⁷⁷ Přesto v prosinci aktivisté z některých organizací (*Antiatom Szene* a *Resistance for Peace* spolu s hornorakouským pověřencem pro jaderné otázky Radkem Pavlovcem) požadovali po rakouském parlamentu, aby kvůli rakouské protijaderné

politice zřídil vyšetřovací výbor. Podle aktivistů totiž v posledním desetiletí rakouský antiatomový postup „systematicky slábl“ a někteří rakouští politici mohli jednat „pod vlivem jaderné lobby“. Důkazem jsou prý jaderné elektrárny Temelín a Mochovce i prodloužení životnosti německých zařízení.⁷⁸ S výraznou podporou R. Anschobera vláda Horních Rakous investuje do českých protiatomových sdružení. Podle údajů hornorakouského Zemského účetního dvoru vydaly Horní Rakousy na podporu boje proti jaderné energii v přepočtu celkem 25,25 mil. Kč mezi lety 2006–2008.⁷⁹ V roce 2009 rozdala šesti českým protiatomovým sdružením necelých 5,3 mil. Kč (zhruba o 120 tis. Kč více než v roce 2008). Pro rok 2010 byla plánována podpora v obdobné výši jako v roce 2009.⁸⁰

Čtyři roky sledujeme vývoj okolo nákupu obrněných transportérů Pandur od rakouské firmy Steyer, který v minulých letech zasahoval i nejvyšší exekutivní a diplomatickou rovinu česko-rakouských vztahů. V roce 2010 měla obrovská akvizice ministerstva obrany dohru spíše již v podobě nejrůznějších podezření a obvinění z korupce při výběru dodavatele ozbrojených transportérů pro českou armádu. V ČR nejprve vznikl na naléhání tehdejšího předsedy J. Paroubka speciální vyšetřovací tým, o jehož zřízení rozhodl policejní prezident. V únoru se tato otázka dostala i na jednání vlády a premiér Fischer se osobně zasadil o prioritizaci tohoto případu pro nejvyšší státní zastupitelství a policii.⁸¹ K vyšetřování bylo přikročeno i v Rakousku a v září kauza sporného nákupu přerostla do česko-rakouských vztahů, když tehdejší nejvyšší státní zástupkyně R. Vesecká podepsala ve Vídni dohodu o vytvoření společného česko-rakouského vyšetřovacího týmu.⁸² Rozplétání nejrůznějších verzí příběhu o ovlivňování politického rozhodování při nákupu ozbrojených transportérů nepatří na stránky této analýzy, v každém případě dokumentuje neutěšený stav v oblasti armádních zakázek, o nichž detailněji píše V. Střítecký v kapitole 4 *Bezpečnostní rozměr české zahraniční politiky*.

I v roce 2010 docházely na ministerstvo vnitra stížnosti na šikanu při kontrolách českých řidičů německou a v menší míře právě i rakouskou policií, přičemž některé ze stížností popisovaly chování zejména německých policistů při kontrolách až na hranici lidské důstojnosti. V březnu uložil premiér J. Fischer ministru vnitra M. Pecinovi, aby se na tuto otázku speciálně zaměřil, v květnu se pak konalo jednání na pracovní úrovni mezi zástupcem českého, rakouského a německého ministerstva vnitra.⁸³

Nekončící příběh prvního propojení České republiky a Rakouska rychlostní silnicí se za rok 2010 na české straně vrátil spíše zpět. V případě rychlostní silnice R52 z Brna do Mikulova sice ministr dopravy G. Slamečka v únoru deklaroval, že stavba má v kraji prioritu, ale nejsou pro ni finance. Navíc, stavba nemá oporu v územních plánech. Územní plán, v němž byla trasa R52 zanesena, byl z procesních důvodů zrušen v roce 2009 Nejvyšším správním soudem. K tomu je nutné připočítat vytrvalý odpor ekologů a obcí dotčených stavbou. Jediným posunem v této otázce tak zůstávají pokračující práce na rakouské straně, kde byl jeden z úseků zprovozněn, a na samém počátku roku 2011 pak informace, že komunikace R52 bude zanesena do tzv. dopravní super strategie ministerstva dopravy, tzn., že se počítá, že se na projekt naleznou peníze. V případě platnosti super-strategie by se s přípravnými pracemi mělo začít v roce 2012. Na realizaci projektu má značný zájem i stávající vedení Jihomoravského kraje,

dálniční propojení bylo např. tématem březnového jednání jihomoravského hejtmana M. Haška s dolnorakouským místohejtmanem S. Leitnerem.⁸⁴ Zároveň se však již v dubnu 2010 objevily informace o tom, že rakouská strana přehodnocuje dostavbu dálnice na své straně. Argumentem byla potřeba úspor s přihlédnutím k nejasnostem a průtahům na české straně. Navíc se po otevření prvního úseku v Rakousku ukázalo, že vytiženost dálnice není tak vysoká, jak se původně předpokládalo.⁸⁵ V listopadu 2010 přeci jen informoval dolnorakouský hejtman o tom, že realizace stavby bude dokončena, byť možná v levnější variantě a bude končit 10 km od státních hranic, a to do konce roku 2016.⁸⁶ Všechny tyto výkyvy a změny svědčí o vrtkavosti osudu dálničního spojení mezi Vídni a Prahou. Vzhledem ke značnému zájmu stávajícího vedení obou dotčených regionů (Jihomoravský kraj a Dolní Rakousy) však lze očekávat výraznou snahu tyto problémy překonat. Navíc, nadále je platná mezivládní dohoda, jež s dálničním spojením počítá. Podporu dálničnímu propojení vyjádřili i prezidenti ČR a Rakouska na svém listopadovém jednání v dolnorakouském klášteře Geras.⁸⁷ Druhou variantou, schválenou rovněž vládou a navrhovanou ekologickými sdruženími a obcemi, je využití stávající D2, ovšem zde je problém, že rakouská strana s napojením na rychlostní komunikaci u Břeclavi nepočítá.⁸⁸

Tradičně na dobré úrovni se nachází regionální a přeshraniční spolupráce. Významnou událostí v regionální spolupráci bylo vytvoření ambiciózního regionu Dunaj–Vltava, který dosahuje vpravdě obřích rozměrů. Dohodu o vzniku regionu, zahrnujícího Plzeňský, Jihočeský a Karlovarský kraj, Dolní Bavorsko, Horní Falc a Horní Rakousko, s téměř 5,5 mil. obyvatel, podepsali na počátku července 2010 po zhruba roční komunikaci předsedové hospodářských komor zmíněných regionů. Celý projekt je plánován tak, aby byl připraven nahradit současné menší regiony při čerpání evropských dotací na rozvoj regionů po roce 2013. Představitelé sdružení v průběhu roku jednali se zástupci EK, EP, regionální i státní správy o dalším posunu tohoto prozatím neformálního pracovního uskupení.⁸⁹ Svou životnost si v roce 2010 zachoval projekt Region Centrope, jenž byl ustaven v roce 2003. Tvoří ho jižní Morava, východ Rakouska a západ Slovenska a Maďarska. Žije v něm kolem 6,5 mil. lidí. Cílem iniciativy je díky přeshraniční spolupráci vytvořit prosperující oblast v srdci Evropy. K existujícím úspěšným projektům patří zavedení pravidelné lodní dopravy mezi Vídni a Bratislavou. Katamarán Twin City Liner jezdí už pět let. Přepравil přes půl milionu cestujících, v létě 2010 získala linka ve Vídni nový přístavní terminál.

Ekonomické vztahy

Zatímco v roce 2009 došlo k poklesu obratu vzájemného obchodu oproti roku 2008 o 16,5 % (pokles exportu byl historicky nejnižší a činil téměř 15 %, u importu to bylo dokonce 19 %), v roce 2010 se situace výrazně zlepšila a vzájemná obchodní výměna opět vzrostla. V roce 2010 se zvýšil obrat zahraničního obchodu České republiky s Rakouskem oproti stejnému období předchozího roku o 15,4 %. Vývoz v roce 2010 vzrostl o 18,2 % (100,1 mld. Kč v roce 2009 a 118,2 mld. Kč v roce 2010) oproti stejnému období předcházejícího roku. Hodnota vývozu byla v roce 2010 dokonce větší než v roce 2008. Dovoz vzrostl ve stejném období 2010 o 11,5 % (72,5 mld. Kč v roce 2009 a 80,8 mld. Kč v roce 2010). Aktivní české saldo bylo v roce 2010 nej-

vyšší za posledních pět let (37,5 mil. Kč). V českém vývozu výrazně převládá investiční zboží nebo polotovary, růst vývozu je proto dosahován zejména v obdobích vysoké investiční aktivity rakouských firem nebo v obdobích, kdy se daří rakouskému průmyslu. V rakouském vývozu do ČR hraje podstatně větší roli spotřební zboží, počínaje potravinami přes plastové výrobky až po pohonné hmoty, které jsou nejvýznamnější položkou vůbec. Je zde dobře patrná vazba na obchodní a investiční aktivity rakouských firem v ČR (pohonné hmoty – OMV, potraviny – Interspar, Billa, plastové výrobky – Baumax, hrací automaty – Casinos Austria).⁹⁰

Přes dozvuky světové finanční a ekonomické krize (se ztrátou se v ČR potýkaly např. ÖMV či řetězec Spar) pokračovalo v roce 2010 ekonomické propojování obou zemí. Nejzajímavějším procesem je pokračující slučování středoevropských burz. V lednu 2010 se akciové burzy ve Vídni, Praze, Budapešti a Lublani staly rovnocennými dečinnými firmami holdingové společnosti CEESEG AG. Kromě středoevropského propojení burz s cennými papíry významně pokročilo i sjednocování středoevropského trhu s energiemi. V únoru podepsaly dohodu o postupném sjednocení spotového trhu s elektrickými energiemi rakouská, polská a česká energetická burza. Podpis dohody je výsledkem širší iniciativy tzv. středo- a východoevropského fóra pro integraci trhů s elektřinou, jež vzniklo již v prosinci 2009. Z dalších obchodních aktivit jsou zajímavé plány na další expanzi v ČR obchodního řetězce s nábytkem Kika, který hodlá do pěti let otevřít 15 nových prodejen. Významnější investicí byla i koupě podniku Kovošrot, předního českého zpracovatele kovového šrotu, rakouskou firmou Scholz Austria AG, v únoru tuto transakci posvětila Evropská komise. Další zajímavou akvizicí byla koupě firmy Viamont DSP rakouským Strabagem.

ČESKÁ ZAHRANIČNÍ POLITIKA VŮČI STÁTŮM VISEGRÁDSKÉ SKUPINY A RAKOUSKU: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

Vláda a Parlament ČR jako aktéři vstupovaly do české středoevropské politiky v legislativním procesu sjednávání mezinárodních smluv, z nichž žádná nevyvolala kontroverzi či nepřekročila standardní smluvní aktivity. Významnějším zásahem do středoevropského rozměru na úrovni vlády bylo společné prohlášení předsedy vlády a prezidenta republiky k situaci v Maďarsku v létě 2010. V minulosti tento nástroj nebyl použit a naznačuje, že společné prohlášení může být symbolicky velice silný zahraničněpolitický nástroj. Na úrovni diplomatických styků nedošlo k výraznějšímu výkyvu, četnost návštěv byla podobná jako v roce 2009, neboť i v roce 2009 došlo k výměně vlády a s ním souvisejícímu nezbytnému diplomatickému „kolečku“, tedy cestování po sousedních a středoevropských zemích. V porovnání s ostatními relacemi – s výjimkou evropského rozměru české zahraniční politiky – přitahuje středoevropský zahraničněpolitický rozměr jednoznačně nejširší spektrum aktérů a také nejvíce pozornosti nejvyšších exekutivních činitelů. Toto ovšem platí pouze o diplomacii jako takové, na vnitropolitické rovině je středoevropským relacím věnována

až na výjimky (sporné otázky) nulová pozornost. Po změnách v *Lisabonské smlouvě*, v souvislosti s posílenou visegrádkou spoluprací v unijních otázkách, narostla v roce 2010 činnost předsedy vlády, jenž nově častěji komunikuje se svými visegrádkými partnery. To lze ovšem říci i o dalších úrovních, zejména o ministři zahraničních věcí. Z přehledu setkání a aktivit V4 za rok 2010 vyplývá, že se podařilo odstranit určitý deficit, kterým visegrádká spolupráce trpěla ještě v roce 2008, totiž, že existovalo slabé propojení mezi aktivitami na úrovni národních koordinátorů (většinou ředitelé odborů) a vrcholnými ministerskými setkáními. Předpokládaný mechanismus koordinace V4 stanovoval, že mezi úrovní koordinátorů a ministrů bude hrát roli jakéhosi prostředníka pravidelné setkávání státních tajemníků, kteří mají dostatečné pravomoci k nastolování ministerské agendy. Tento mechanismus ovšem nebyl v minulosti naplňován, a proto se mohly v koordinaci objevovat problémy. V roce 2009 a ještě více v roce 2010 se zdá, že tuto potřebnou roli prostředníka mezi pracovní a politickou úrovní hráli političtí ředitelé, kteří se setkávali velice často, jak k evropským, tak k bezpečnostním otázkám (před významnými schůzkami či radami), a podnikali i společné zahraniční cesty (např. do USA v prosinci 2010). Tento vývoj by měl mít jednoznačně pozitivní dopad na efektivitu celé visegrádké spolupráce. I v roce 2010 rostla role stálého zastupitelství v Bruselu, a to jak při EU, tak při NATO. Posílení role SZ Brusel je pochopitelné vzhledem ke zvýšení významu evropské a bezpečnostní agendy pro visegrádkou spolupráci. Stejně tak narůstá vliv tematických odborů MZV (tj. odbory věnující se bezpečnostní a evropské politice, včetně teritoriálních, zaměřených na východní Evropu a západní Balkán). Pokračuje tak trend specializace, jež je nezbytná pro efektivní uchopení středoevropské, zejména visegrádké spolupráce. Obecně však k zásadní proměně koordinace a tvorby české středoevropské politiky v roce 2010 nedošlo.

ČESKÁ ZAHRANIČNÍ POLITIKA VŮČI STÁTŮM VISEGRÁDSKÉ SKUPINY A RAKOUSKU V MEDIÁLNÍM PROSTORU⁹¹

Mediální kontext středoevropského rozměru české zahraniční politiky se v roce 2010 příliš neproměnil. Všechny sledované deníky a týdeníky se téměř shodně zaměřovaly na tzv. mediální události, a to selektivně a většinou povrchně. Důležité je, že u témat, která se týkají bilaterálních vztahů určité země s Českou republikou, většinou není příliš silný normativní podtext, články jsou informativní. Často jde skutečně o „prosté“ informativní sdělení, někdy je snaha provádět základní analýzu vztahů. Články, které by se však nějak výrazně či koncepčně věnovaly zhodnocení bilaterálních vztahů či české zahraniční politiky vůči některé ze zemí, se téměř nevyskytují. Oproti tomu bylo typické, že články týkající se vnitropolitických témat i cizího státu jsou mnohem více normativní a mají i snahu být více analyticky zaměřené (např. volba prezidenta v Polsku). V roce 2010 jednoznačně vystupovalo do popředí téma slovensko-maďarského sporu a autoritativních tendencí nové maďarské vlády a jejich důsledků pro středoevropský region. Nadále doznívala i otázka americké protiraketové obrany. Mediálně vděčnou událostí tradičně bylo setkání prezidentů V4 (tentokrát v Karlových Varech),

kteří má pro V4 značný symbolický a politický význam, praktický význam je však velice omezený. Naopak otázky týkající se středoevropské visegrádské spolupráce či evropských a dalších aspektů česko-polských vztahů, jež byly pro rok 2010 zcela klíčové, až na výjimky naprosto chyběly. Zajímavým médiem pro sledování ekonomického rozměru středoevropské politiky byl týdeník *Ekonom*, který vcelku důsledně analyzoval nejrůznější aspekty ekonomického propojování regionu. Ze sledovaných týdeníků (*Respekt*, *Reflex*, *Týden*) má pravděpodobně nejslabší zpravodajství o středoevropském regionu poslezně jmenovaný týdeník *Týden*, týdeník *Respekt* se občas pustil do zajímavých úvah o střední Evropě ve vztahu k EU jako takové. Nejdiferencovanější zpravodajství o českých středoevropských relacích měl deník *Právo*, kontinuálnější zpravodajství bylo ještě možné nalézt v *Hospodářských novinách*. Celkově tedy mediální reflexe české středoevropské politiky odpovídá mizivému politickému zájmu, jakkoli právě v tomto regionu (spolu s Německem) je vytvářena páteř české evropské i bezpečnostní politiky.

ZÁVĚR

Česká středoevropská politika stojí na okraji zahraničněpolitických diskusí. Nezájem je vyvážen tím, že se vláda ve svém programovém prohlášení přihlásila k aktivní středoevropské politice a tento závazek plně převedla i do praxe. Středoevropská dimenze skutečně poskytuje nebývale robustní základ české zahraniční politiky v řadě myslitelných oblastí. Celkový politický kontext visegrádské spolupráce a středoevropské politiky jako takové byl ovlivněn bezprecedentním stavem. Od léta 2010 vládnou ve všech visegrádských zemích, poprvé od listopadu 1989, ideologicky spřízněné – pravicové – vlády. Je stále poměrně brzy hodnotit vliv tohoto faktoru, nicméně odlišnost politických kontextů v jednotlivých zemích, nízká úroveň stranických vazeb jednotlivých pravicových stran nabádá spíše k opatrnosti. Navzdory významným posunům v evropské politice byl rok 2010 v české středoevropské politice po dlouhé době rokem bez výrazných témat, s výjimkou letní eskalace slovensko-maďarského napětí. Zde se však projevila konejší síla Visegrádské skupiny, když byla již vysoce vyhrocená situace částečně zklidněna po setkání slovenské premiérky I. Radičové s maďarským premiérem V. Orbánem na oficiálním visegrádském summitu v červenci 2010. Nadále se potvrzuje, že jedinými dvěma relacemi s výraznějším strategičtějším obsahem jsou vztahy s visegrádským uskupením a bilaterální relace s Polskem. V případě Rakouska sice přetrvává kýžený klid (alespoň ve srovnání s lety 2006 a 2007), ovšem přidaná hodnota bilaterálního vztahu zůstává minimální. Vztah se Slovenskem byl tradičně bratrsky nadstandardní, s výjimkou konzultací ohledně vnitropolitických reforem rovněž bez závažnějšího bilaterálního obsahu. Ve všech relacích hrají obrovskou roli ekonomické vazby a postupující ekonomické propojování regionu, v případě Slovenska zejména v oblasti energií. Rok 2011 poskytne odpovědi ohledně možných výsoce zajímavých českých obchodních úspěchů v Polsku. Rok 2010 posílil víceúrovňovou strukturu kontaktů aktérů zejména v česko-polském a visegrádském rozměru, v rámci Visegrádu byla posílena vazba na vyšší úrovni managementu MZV, což byl

nezbytný předpoklad pro zefektivnění komunikace. Mediální zázemí zůstalo (sledování s výjimkou ekonomických vazeb) na nekreativní, neanalytické úrovni a nepřispívalo k prohloubení obecného povědomí o hlavních výzvách a významu české středoevropské politiky.

Obecně lze rok 2010 shrnout jako jednoznačně úspěšný – významným způsobem se podařilo posunout spolupráci jak v rámci visegrádské spolupráce, tak s Polskem a podařilo se přinejmenším udržet klidnou relaci s Rakouskem. Výzvy pro rok 2011 spočívají zejména v dalším prohloubení kvalitní spolupráce v rámci Visegrádu, zejména ohledně evropské politiky, další kultivace spolupráce s Polskem, jak při jeho předsednictví, tak mimo něj (a to zejména v oblasti evropské a bezpečnostní politiky, značný prostor zůstává v oblasti energetické politiky). Bude zapotřebí nadále aktivně hledat společná vzájemně obohacující témata se Slovenskem a Rakouskem a co největší politickou podporu věnovat dalšímu ekonomickému i infrastrukturnímu propojování regionu.

Poznámky

- ¹ Programové prohlášení vlády ČR. On-line: (www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2007-cr/jan-fischer/ppv-2009.pdf).
- ² Programové prohlášení Vlády České republiky, 4. 8. 2010. On-line: (www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/Programove_prohlaseni_vlady.pdf).
- ³ Kořan, Michal: *Visegrádská spolupráce na prahu třetí dekády*. Mezinárodní politika, 3/2011, s. 4–5.
- ⁴ Premiér Fischer se účastní summitu V4 o energetice. ČTK, 24. 2. 2010; Fischer na summitu V4 vyzval ke snížení energetické závislosti. ČTK, 24. 2. 2010.
- ⁵ Declaration of the Budapest V4+ Energy Security Summit, 24. 2. 2011. On-line: (www.visegradgroup.eu/main.php?folderID=1154&articleID=27720&ctag=articlist&iid=1).
- ⁶ 2009/2010 Hungarian Presidency: Annual Report. On-line: (www.visegradgroup.eu/main.php?folderID=1&articleID=29805&ctag=articlist&iid=1).
- ⁷ Rozhovor s pracovníky MZVČR, 6. 4. 2011.
- ⁸ Euro: Země Visegrádu chtějí po EK studii dopadu zastavení Družby. ČTK, 28. 3. 2010.
- ⁹ V4 podpoří Poláky a Maďary při jejich předsednictví EU. Euroskop.cz, 5. 11. 2010. On-line: (www.euroskop.cz/38/17753/clanek/v4-podpori-polaky-a-madary-pri-jejich-predsednictvi-eu/).
- ¹⁰ Oddíl věnován východní dimenzi visegrádské spolupráce byl zpracován s Petrou Cibulkovou, autorkou kapitoly 10: *Státy východní dimenze Evropské politiky sousedství v české zahraniční politice*.
- ¹¹ Joint statement of the foreign ministers of the Visegrad Group at their meeting in Budapest, 2 March 2010. On-line: (www.visegradgroup.eu/main.php?folderID=830&articleID=27803&ctag=articlist&iid=1).
- ¹² 2009/2010 Hungarian Presidency: Annual Report, op. cit.
- ¹³ Joint Statement Summit of the Heads of Government of the Visegrad Group 20 July 2010, Budapest. On-line: (www.visegradgroup.eu/main.php?folderID=1&articleID=29804&ctag=articlist&iid=1).
- ¹⁴ Press Statement of Prime Minister Gordon Bajnai as delivered after the extended energy security summit of the V4 Countries, 24. 2. 2010. On-line (www.visegradgroup.eu/main.php?folderID=1154&articleID=27721&ctag=articlist&iid=1).
- ¹⁵ Uskupení tvořené Gruzii, Ukrajinou, Ázerbájdžánem a Moldavskem.
- ¹⁶ Webové stránky projektu. On-line: (interregional.icdt.hu/en/).
- ¹⁷ Visegrad+, Visegrad Fund. On-line: (visegradfund.org/grants/visegrad_plus/).

- ¹⁸ *Jmenován představitel Mezinárodního visehradského fondu pro Ukrajinu*. ZÚ v Kyjevě, 20. 4. 2010. On-line: (www.mzv.cz/kiev/cz/zpravy_a_udalosti/jmenovan_predstavitel_mezinarodniho.html).
- ¹⁹ *Země V4 chtějí koordinovat svůj přístup k EU i energetice*. ČTK, 20. 7. 2010.
- ²⁰ Rozhovor s pracovníky MZV ČR, op. cit.
- ²¹ *V4 podpoří polská a maďarská témata při jejich předsednictví EU*. Vláda České republiky, 5. 11. 2010. On-line: (www.vlada.cz/cz/evropske-zalezitosti/v-mediich/v4-podpori-polska-a-madarska-tematata-pri-jejich-predsednictvi-eu-77781/).
- ²² Consultation of V4 Political Directors in Japan. On-line: (www.visegradgroup.eu/main.php?folderID=1154&articleID=27476&ctag=articlelist&iid=1).
- ²³ *Visegrad Group Political Directors' Visit to Washington*. Atlantic Council, 8. 12. 2010. On-line: (www.acus.org/event/visegrad-group-political-directors-visit-washington).
- ²⁴ *Visegrád se prý obává hrozby malého zastoupení v diplomacii EU*. ČTK, 11. 3. 2010.
- ²⁵ Gniazdowski, Mateusz (2011): *Dilemata největšího z menších: K visehradskému rozměru polské politiky*. Mezinárodní politika, 3/2011, s. 9–11.
- ²⁶ *Historikové dostanou stipendia na zkoumání dějin zemí Visegrádu*. ČTK, 7. 5. 2010.
- ²⁷ *2009/2010 Hungarian Presidency: Annual Report*, op. cit.
- ²⁸ Tamtéž; rozhovor s pracovníkem MZV ČR, 18. 5. 2011.
- ²⁹ *Letecké síly visehradské čtyřky budou více spolupracovat*. tn.cz, 18. 9. On-line: (tn.nova.cz/zpravy/domaci/letecke-sily-zemi-visegradske-tyrky-budou-vice-spolupracovat.html).
- ³⁰ Zetocha, Karel (2011): *Spolupráce Visegradské čtyřky v oblasti vyzbrojování*. Mezinárodní politika, 3/2011, s. 14–16.
- ³¹ *2009/2010 Hungarian Presidency: Annual Report*, op. cit.
- ³² Tamtéž.
- ³³ Tamtéž; rozhovor s pracovníky MZV ČR, op. cit.
- ³⁴ Shrnutí částečně vychází z: Kořan, Michal: *Visegradská spolupráce na prahu třetí dekády*, op. cit.
- ³⁵ *Fungování visehradské skupiny záviselo dle Martonyie na Slovensku*. ČTK, 13. 7. 2010.
- ³⁶ Viz např.: *Radek Sikorski, ministr zahraničí Polské republiky, nabádá Západ k pohledu na Východ*. Ekonom, 10. 12. 2010.
- ³⁷ Tamtéž.
- ³⁸ Hynek, Nik–Střítecký, Vít–Handl, Vladimír–Kořan, Michal: *The US–Russian „reset“: Implications Central Eastern Europe and Germany*. European Security, 2010, 18/3, s. 272.
- ³⁹ Farrell, Eleanor: *Boosting European Defence co-operation*, 28. 1. 2011. The Institute of International and European Affairs. On-line: (www.iiea.com/blogosphere/boosting-european-defence-co-operation).
- ⁴⁰ Prodloužení činnosti česko-polského fóra. On-line: (www.mzv.cz/cesko-polske_forum/cz/prodlouzeni_cinnosti_cesko_polskeho_fora.html).
- ⁴¹ *Klaus a Kaczyński kárali EU za přístup k Haiti, odmítli superstát*. ČTK, 21. 1. 2010.
- ⁴² *Kaczyński jednal s Fischerem o situaci v EU po přijetí „Lisabonu“*. ČTK, 21. 1. 2010.
- ⁴³ *Rozhovor: Lech Kaczyński: Evropská unie potřebuje lidi, oponující směšné politické korektnosti*. Hospodářské noviny, 25. 1. 2010.
- ⁴⁴ *Tusk zakončil Letní školu politologických a ekonomických studií*. ČTK, 28. 7. 2010.
- ⁴⁵ *Polsko: Obchodní a ekonomická spolupráce s ČR*. BusinessInfo.cz. On-line: (www.businessinfo.cz/cz/sti/polsko-obchodni-a-ekonomicka-spoluprace-s-cr/7/1000792/?rtc=1).
- ⁴⁶ *Premiáři se neotrásl*. Ekonom, 15. 4. 2010.
- ⁴⁷ *Schwarzenberg v Polsku mírní obavy z české expanze v těžbě uhlí*. ČTK, 10. 12. 2010.
- ⁴⁸ *Dzurinda: Slovensko by se zapojilo do protiraketové obrany Evropy*. ČTK, 30. 7. 2010.
- ⁴⁹ *Klaus přijal velvyslance SR*. ČTK, 26. 5. 2010; *Prezident Klaus vyjádřil podporu Slovákům a odsoudil maďarský nacionalismus*. Mediafax, 26. 5. 2010. On-line: (www.mediafax.cz/politika/3046598-Prezident-Klaus-vyjadril-podporu-Slovakum-a-odsoudil-madarsky-nacionalismus).
- ⁵⁰ *Klaus přijal velvyslance SR*. ČTK, 26. 5. 2010; *Prezident Klaus vyjádřil podporu Slovákům a odsoudil maďarský nacionalismus*, op. cit.

- ⁵¹ *Je to nepřijatelné! Klaus a Fischer se pustili do maďarského zákona*. Lidovky.cz, 4. 6. 2010. On-line: (www.lidovky.cz/je-to-neprijatelne-klaus-a-fischer-se-pustili-do-madarskeho-zakona-1cn-/ln_zahranici.asp?c=A100604_154141_ln_zahranici_gaa).
- ⁵² *Tiskové prohlášení k Zákonu o národní soudržnosti přijatém v Parlamentu Maďarské republiky*, 4. 6. 2010. On-line: (www.klaus.cz/clanky/2620).
- ⁵³ *Nečas: Praha má pochopení pro SR ve sporu s Maďary*. ČTK, 19. 7. 2010.
- ⁵⁴ *Radičová jednala s Orbánem, vztahy obou zemí jsou teď prý lepší*. ČTK, 20. 7. 2010.
- ⁵⁵ *Odhalení Masarykovy sochy v Bratislavě doprovázel protest*. ČTK, 28. 10. 2010.
- ⁵⁶ *Češi budou se Slováky konzultovat vývoj na trhu s emisemi*. Finance.cz, 9. 2. 2010. On-line: (www.finance.cz/zpravy/finance/251795-cesi-budou-se-slovakky-konzultovat-vyvoj-trhu-s-emisemi?id_tovar_2841=4800&t=1270785556).
- ⁵⁷ *České centrum v Košicích končí*. ČT24, Svět, 13. 2. 2011. On-line: (www.ct24.cz:8001/svet/114864-ceske-centrum-v-kosicich-konci/).
- ⁵⁸ *Česká republika bude nově udržovat méně mostů na hranicích se Slovenskem*. Železnice – silnice, 9. 12. 2010. On-line: (www.silnice-zeleznice.cz/clanek/ceska-republika-bude-nove-udrzovat-mene-mostu-na-hranicich-se-slovenskem/).
- ⁵⁹ *ČR a Slovensko zvažují, jak prohloubit vojenskou spolupráci*. České noviny, 22. 7. 2010. On-line: (www.ceskenoviny.cz/zpravy/cr-a-slovensko-zvazuji-jak-prohloubit-vojenskou-spolupraci/506643&id_seznam=288).
- ⁶⁰ Rozhovor s pracovníkem MO SR, 19. 5. 2011.
- ⁶¹ *Já se nepotřebuji měnit. Rozhovor s Ivetou Radičovou*. Respekt, 16. 6. 2010.
- ⁶² *Nečas v Bratislavě: Průlomem může být společné jednání vlád*. Parlamentní listy, 20. 7. 2010. On-line: (www.parlamentnilisty.cz/zpravy/zahranicni-politika/170518.aspx).
- ⁶³ *Česko a Slovensko uvažuje o týmech pro předávání zkušeností*. Euroskop.cz, 19. 10. 2010. On-line: (www.euroskop.cz/38/17639/clanek/cesko-a-slovensko-uvazuje-o-tymech-pro-predavani-zkusenosti).
- ⁶⁴ Informace přejaty ze *Souhrnné teritoriální informace: Slovensko*, její obchodní a ekonomická část je dostupná on-line: (www.businessinfo.cz/cz/sti/slovensko-obchodni-a-ekonomicka-spoluprace-s-cr/7/1000797/).
- ⁶⁵ *ČEZ chce dodávat elektřinu a plyn také pro slovenské domácnosti*. Finanční noviny, 20. 12. 2010. On-line: (www.finance.cz/zpravy/finance/292216-cez-chce-dodavat-elektřinu-a-plyn-take-pro-slovenske-domacnosti/).
- ⁶⁶ *Roman: ČEZ se soustředí na investice v ČR a na Slovensku*. Finanční noviny, 8. 4. 2010. On-line: (www.financninoviny.cz/zpravy/roman-cez-se-soustredi-na-investice-v-cr-a-na-slovensku/460292).
- ⁶⁷ *J&T chce investovat do tatranských areálů 130 milionů eur*. E-15.cz, 6. 4. 2010. On-line: (zpravy.e15.cz/byznys/reality-a-stavebnictvi/j-t-chce-investovat-do-tatranskych-arealu-130-milionu-eur).
- ⁶⁸ *Česká Florena koupila slovenský deník Pravda*. ČT24, 1. 3. 2010. On-line: (www.ct24.cz/media/82597-ceska-florena-koupila-slovensky-denik-pravda/).
- ⁶⁹ *Přihraniční kraje ČR, Polska a SR chtějí vlastní dotační program*. Finanční noviny, 29. 4. 2010. On-line: (www.financninoviny.cz/zpravodajstvi/zpravy/prihranicni-kraje-cr-polska-a-sr-chteji-vlastni-dotacni-program/470135).
- ⁷⁰ *Schwarzenberg: „Benes-Dekrete sind Unrecht“*. Die Presse, 22. 7. 2010. On-line: (diepresse.com/home/politik/aussenpolitik/582941/Schwarzenberg_BenesDekrete-sind-Unrecht?from=suche.intern.portal); *Ministři: Napětí mezi ČR a Vídní klesá*. České noviny, 22. 7. 2010. On-line: (www.ceskenoviny.cz/zpravy/ministri-napeti-mez-cr-a-vidni-klesa/506647&id_seznam=15281).
- ⁷¹ *Rakouský prezident odsoudil Benešovy dekrety jako těžké bezpráví*. iDnes, 4. 3. 2010. On-line: (zpravy.idnes.cz/rakousky-prezident-odsoudil-benesovy-dekrety-jako-tezke-bezpravi-1dn-/zahranicni.asp?c=A100304_133457_domaci_jw).
- ⁷² *Schwarzenberg: „Benes-Dekrete sind Unrecht“*, op. cit. Viz též např.: *Rakouský velvyslanec: Temelín už není výbušné téma*. Český rozhlas, 22. 7. 2010. On-line: (www.rozhlas.cz/zpravy/evropske-zalezitosti/_zprava/761920).

- ⁷³ *Rakouští zelení chtějí od Vídně „ostré kroky“ proti Temelínu.* ČTK, 8. 8. 2010.
- ⁷⁴ *Horní Rakousy mají kampaň proti Temelínu, běží lhůta pro námítky.* České noviny, 24. 8. 2010. On-line: (www.ceskenoviny.cz/svet/zpravy/horni-rakousy-maji-kampan-proti-temelinu-bezi-lhuta-pro-namitky/519450).
- ⁷⁵ *Sasko a Bavorsko prodloužily lhůtu na námítky k dostavbě Temelína.* Ekolist.cz, 31. 8. 2010. On-line: (ekolist.cz/cz/kultura/zpravy-kultura/sasko-a-bavorsko-prodlouzily-lhutu-na-namitky-k-dostavbe-temelina); *Do akce proti dostavbě Temelína se v Rakousku zapojilo 5000 lidí.* ČTK, 27. 9. 2010.
- ⁷⁶ *Odpůrci Temelína píší své výhrady proti Temelínu českým politikům.* České noviny, 2. 9. 2010. On-line: (www.ceskenoviny.cz/zpravy/odpurci-temelina-pisi-sve-vyhrady-proti-temelinu-ceskym-politikum/523226&id_seznam=1027).
- ⁷⁷ *ČEZ odkládá kvůli krizi dostavbu Temelína. Možná až o několik let.* iHned.cz, 12. 12. 2010. On-line: (ekonomika.ihned.cz/c1-47038450-cez-kvuli-krizi-odklada-dostavbu-temelina-mozna-az-o-nekolik-let); *Odpůrci atomu považují odklad dostavby Temelína za vítězství.* ČTK, 14. 10. 2010.
- ⁷⁸ *Protijaderní aktivisté kritizují rakouskou protijadernou politiku.* ČTK, 14. 12. 2010.
- ⁷⁹ *Odpůrci atomu z ČR dostali loni z Rakouska přes pět milionů korun.* ČTK, 22. 7. 2010.
- ⁸⁰ *Horní Rakousy dají na boj proti Temelínu a dalším JE pět milionů Kč.* Ekolist.cz, 17. 8. 2010. On-line: (ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/horni-rakousy-daji-na-boj-proti-temelinu-a-dalsim-je-pet-mil-kc).
- ⁸¹ *Fischer žádá, aby pandury byly pro Martinů i Veseckou prioritou.* ČTK, 22. 2. 2010.
- ⁸² *Česko-rakouské vyšetřování Pandurů odstartovalo.* iDnes.cz, 10. 9. 2010. On-line: (zpravy.idnes.cz/cesko-rakouske-vysetrovani-panduru-odstartovalo-fsd-/domaci.asp?c=A100910_133104_domaci_ttt).
- ⁸³ *Fischer uložil Pecinovi, aby řešil šikanu českých řidičů v cizině.* ČTK, 2. 3. 2011; *Česko jedná s Rakouskem o pohraničních kontrolách.* Český rozhlas, 4. 5. 2010. On-line: (www.rozhlas.cz/zpravy/spolecnost/_zprava/728325).
- ⁸⁴ *Doprava z Brna do Vídně se po roce 2018 výrazně zrychlí.* 4stav.cz, 8. 3. 2011. On-line: (www.4stav.cz/doprava-z-brna-do-vidne-se-po-roce-2018-vyrazne-zrychli_4c4900).
- ⁸⁵ *Dálnice Brno–Vídeň ve slepé uličce: odklad nyní hrozí v Rakousku.* iDnes, 1. 4. 2010. On-line: (brno.idnes.cz/dalnice-brno-viden-ve-slepe-ulicce-odklad-nyni-hrozi-v-rakousku-pvf-/brno-zpravy.asp?c=A100331_183131_brno-zpravy_dmk).
- ⁸⁶ *Rakousko bude dál pokračovat ve stavbě dálnice z Vídně do Brna.* Silnice – železnice, 12. 11. 2010. On-line: (www.silnice-zeleznice.cz/clanek/rakousko-bude-dal-pokracovat-ve-stavbe-dalnice-z-vidne-do-brna/).
- ⁸⁷ *Klaus jednal v Rakousku o Temelínu a dálnici Brno–Vídeň.* Novinky.cz, 26. 11. 2010. On-line: (www.novinky.cz/zahranicni/evropa/217984-klaus-jednal-v-rakousku-o-temelinu-a-dalnici-brno-viden.html).
- ⁸⁸ *Slamečka: R52 má top prioritu, peníze na ni ale zatím nejsou.* ČTK, 23. 2. 2010; *Doprava z Brna do Vídně se po roce 2018 výrazně zrychlí*, op. cit.
- ⁸⁹ *Ve střední Evropě vznikl první obří region Dunaj–Vltava.* Finance.cz, 1. 7. 2010. On-line: (www.finance.cz/zpravy/finance/270680/?MailcenDivLogin=1).
- ⁹⁰ *Informace přejaty ze Souhrnné teritoriální informace: Rakousko*, obchodní a ekonomická sekce dostupná on-line: (www.businessinfo.cz/cz/sti/rakousko-obchodni-a-ekonomicka-spoluprace-s-cr/7/1000794/).
- ⁹¹ *Za analýzu mediálního kontextu vděčím zejména Aleši Karmazínovi, který působil na ÚMV na počátku roku 2011.*

Část IV:

Dvoustranné vztahy České republiky s vybranými zeměmi a regiony